

1

"Загальна психологія"

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК"

Навчально-науковий інститут психології

Кафедра психології

Т. О. Ковалькова

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Методичні рекомендації

**для студентів денної та заочної форм навчання
напряму підготовки
"Психологія"**

Київ 2021

2

"Загальна психологія"

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК"
Навчально-науковий інститут психології
Кафедра психології

Т. О. Ковалькова

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Методичні рекомендації

для студентів денної та заочної форм навчання
напряму підготовки
"Психологія"

Київ 2021

УДК 378.14:159.9(072)

К 56

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради ВНЗ "Університету економіки та права "КРОК" (протокол № від 2021 року)

Рецензенти:

Петрунько О. В. – доктор психологічних наук, професор кафедри психології ВНЗ "Університету економіки та права "КРОК", старший науковий співробітник;

Брюховецька О. В. – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО "Університет менеджменту освіти".

Підготовлено кандидатом педагогічних наук, доцентом кафедри психології ВНЗ "Університету економіки та права "КРОК"

Т. О. Ковальковою

Ковалькова Т. О. Загальна психологія:**методичні рекомендації для студентів денної та**

К 56

заочної форм навчання / Т. О. Ковалькова. – К. :**ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК",****2021. – 86 с.**

Запропоновані методичні рекомендації спрямовані на реалізацію таких завдань вивчення дисципліни "Загальна психологія", як: засвоєння студентами знань щодо предмета психології, її методів, психічних процесів та станів особистості, індивідуальних особливостей людини, психології людських стосунків; засвоєння основних термінів і понять психології на рівні їх відтворення і тлумачення; а також формування узагальнених умінь застосовувати психологічні знання, принципи, методи для вирішення соціально-професійних задач. Методичні рекомендації містять вступ, мету та завдання дисципліни, інструктивно-методичні матеріали, плани лекцій, питання для підготовки до семінарських занять, завдання для практичної роботи студентів, засоби для проведення поточного та підсумкового контролю (комплексна контрольна робота для перевірки знань з дисципліни, питання для проведення поточного контролю, питання для проведення підсумкового контролю), критерії підсумкового оцінювання, а також перелік навчально-методичної літератури та додатки. Дані методичні рекомендації призначені для студентів денної та заочної форм навчання (напрямку підготовки "Психологія") і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів.

© Ковалькова Т. О., 2021

© ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК", 2021

ЗМІСТ

Вступ	5
I. Мета та завдання дисципліни	7
II. Інструктивно-методичні матеріали	9
III. Плани лекцій	11
IV. Питання для підготовки до семінарських занять	14
V. Завдання для практичної роботи студентів	44
VI. Засоби для проведення поточного та підсумкового контролю	58
6.1. Комплексна контрольна робота для перевірки знань з дисципліни	58
6.2. Питання для проведення поточного контролю	70
6.3. Питання для проведення підсумкового контролю	72
VII. Критерії підсумкового оцінювання	76
VIII. Перелік навчально-методичної літератури	77
Додатки	74

ВСТУП

Методичні рекомендації для студентів денної та заочної форм навчання напряму підготовки "Психологія" і викладачів вищих навчальних закладів виконані відповідно до програми навчальної дисципліни "Загальна психологія".

Методичні рекомендації покликані забезпечити професійну компетентність майбутніх спеціалістів шляхом глибокого оволодіння знаннями з питань змісту основних психологічних понять, сучасних методів пізнання психіки людини, методів дослідження психічних явищ та процесів. У процесі вивчення дисципліни "Загальна психологія" студенти засвоюють знання щодо базових методів отримання психологічної інформації, виробляють уміння проводити експериментальні дослідження, створюють навички у спостереженні та аналізі власної поведінки й поведінки інших людей, що сприятиме зростанню як теоретичної, так і практичної кваліфікації майбутнього фахівця.

Мета методичних рекомендацій – допомога студентам у засвоєнні теоретичних знань із психології, розвитку умінь застосовувати їх в аналізі конкретних психологічних феноменів та ситуацій.

Завдання методичних рекомендацій – сформувати у студентів адекватне уявлення про предмет, методи та завдання психології, про її основні категорії, про місце серед інших гуманітарних наук; ознайомити з основними закономірностями функціонування та розвитку психіки сучасної людини, як продукту еволюції вищої форми матерії у ході суспільно-історичного процесу; сформувати основні уміння, на основі яких ґрунтується професійна діяльність психолога-практика.

Навчально-методична інформація представлена з метою найбільш ефективного засвоєння теоретичних знань та отримання практичних умінь студентів за дисципліною "Загальна психологія" у процесі їхньої фахової підготовки. У методичних рекомендаціях значне місце відводиться питанням для підготовки до семінарських занять, завданням для практичної роботи студентів, засобам для проведення поточного та підсумкового контролю (комплексній контрольній роботі для перевірки знань з дисципліни, питанням для проведення поточного контролю, питанням для проведення підсумкового контролю). Велика увага приділена творчим

завданням, які передбачають розвиток уміння застосовувати здобуті теоретичні знання для аналізу теоретичних і конкретних прикладних проблем психології.

Методичні рекомендації спрямовані на підвищення ефективності проведення семінарських занять із загальної психології, поліпшення теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців. Запропоновані в методичних рекомендаціях завдання для виконання варіантів комплексної контрольної роботи з метою перевірки знань із дисципліни "Загальна психологія" дають можливість підвищити психологічну кваліфікацію майбутніх спеціалістів. Дані завдання дозволяють студентам реалізувати комплексний дослідницький і діагностичний контакт з проявами психічних явищ, базові знання з яких студенти отримали під час лекційних занять.

Методичні рекомендації стануть у нагоді студентам денної та заочної форм навчання напряму підготовки "Психологія" при підготовці до семінарських занять, вони також можуть знадобитись викладачам вищих навчальних закладів.

I. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Метою дисципліни є висвітлення найбільш загальних закономірностей, психологічних механізмів виникнення, функціонування і розвитку психіки.

Завдання дисципліни полягають у формуванні науково обґрунтованих уявлень щодо психічної реальності й умов становлення та розвитку особистості, знань щодо основних підходів, принципів і методів вивчення психіки, а також у формуванні умінь і навичок науково й обґрунтовано пояснювати психологічні явища, прояви особистості в різних сферах життєдіяльності людини.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- предмет і завдання психології;
- методологічні принципи і методи дослідження психіки;
- сутність і специфіку психічного відображення дійсності;
- рівні розвитку і форми прояву психіки;
- зміст, психологічні механізми, умови становлення і розвитку свідомості та самосвідомості людини;
- характеристику неусвідомлюваних психічних явищ;
- зміст, основні характеристики та умови розвитку пізнавальних та емоційно-вольових психічних процесів;
- зміст, основні характеристики та умови саморегуляції психічних станів;
- сутність, структуру та психологічні властивості особистості як системної якості індивіда;
- сутність, структуру та умови становлення і розвитку мотиваційної сфери особистості загалом та її спрямованості зокрема;
- індивідуально-типологічні особливості особистості (темперамент, характер, здібності) та можливості впливу на їхній розвиток;

вміти:

- застосовувати адекватні методи дослідження психіки;
- проводити науково обґрунтований аналіз психологічних фактів;

- пояснювати психологічний зміст та механізми становлення і розвитку різних форм прояву психіки (психічних процесів, станів і властивостей особистості, свідомих і неусвідомлюваних психічних явищ);

- аналізувати психологічний зміст, структуру, психологічні механізми і умови розвитку особистості та окремих її складових;

- застосовувати набуті знання для аналізу психологічної сутності різних проявів спілкування і діяльності особистості;

компетентності, які потрібно розвинути:

- здатність розуміти і використовувати категоріально-понятійний апарат психології;

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

- знання та розуміння предметної області та специфіки професійної діяльності психолога;

- навички міжособистісної взаємодії, здатність працювати в команді;

- вміння самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел;

- здатність до здійснення реферування наукових джерел, обґрунтування власної позиції, формулювання самостійних висновків;

- вміння визначати, аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання;

- здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку;

- вміння здійснювати пошук інформації з різних наукових джерел для вирішення професійних завдань в т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій;

- здатність до демонстрації розуміння закономірностей та особливостей розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань;

- вміння формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.

II. ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

Навчальні заняття проводяться в аудиторіях ВНЗ "Університету економіки та права "КРОК" у формі лекцій, семінарів, індивідуальних занять та консультацій.

Лекційний курс передбачає надання студентам знань з найбільш складних та дискусійних проблем даного курсу. При цьому основні питання лекційного курсу сформовано таким чином, щоб їхній зміст логічно доповнювався, поглиблювався та розширявся змістом питань семінарських занять та самостійної роботи студентів. Основними методами лекційних занять є академічне викладання навчального матеріалу із залученням сучасних комунікативних та інтерактивних технологій активного викладання, встановлення прямих і опосередкованих зв'язків даної дисципліни з іншими та залучення одержаних теоретичних знань для аналізу фактів і явищ, які повинен уміти аналізувати та інтерпретувати сучасний психолог.

Організація семінарських занять здійснюється у формах: усна доповідь студентів, реферативні повідомлення, колоквіуми, розв'язання конкретних практичних ситуацій, дискусії, науково-дослідницькі повідомлення, складання дайджестів за обраними темами, обговорення виконання письмових домашніх завдань тощо.

Індивідуальні навчальні заняття із дисципліни "Загальна психологія" слід проводити з окремими студентами з метою підвищення рівня їх підготовки та розкриття індивідуальних творчих здібностей (за окремим графіком з урахуванням індивідуального навчального плану студента). Такі заняття можуть охоплювати частину або повний обсяг занять з однієї або кількох навчальних дисциплін, а в окремих випадках – повний обсяг навчальних занять для конкретного освітнього або кваліфікаційного рівня.

Консультація – форма навчального заняття, за якої студент отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування (індивідуальна – із виконанням індивідуальних завдань або для групи студентів – з теоретичних або практичних питань навчальної дисципліни).

Використання модульно-рейтингової системи вивчення курсу надає можливість реального поєднання процесу викладання та самостійної роботи студентів і керування якістю засвоєння навчального матеріалу.

Самостійна робота студентів (СРС) є складовою навчального процесу, який формує вміння навчатися, сприяє активізації засвоєння студентами знань та їх реалізації. Самостійна підготовка до практичних занять передбачає ознайомлення з основними положеннями опорного конспекту лекцій з дисципліни і рекомендованою до теми літературою. До семінарського заняття студенти самостійно готують питання та вирішують ситуаційні завдання. Самостійна робота студентів передбачає також написання рефератів і виконання презентацій, які потім заслуховуються і обговорюються в аудиторії. Самостійною роботою також є підготовка доповідей на наукові студентські конференції, а також участь в гуртках університету.

Методи контролю.

Для визначення успішності навчання використовуються контрольні заходи. Контрольні заходи включають поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних (семінарських) занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретного завдання.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання після закінчення вивчення дисципліни (семестровий контроль) або відокремлених за робочим навчальним планом розділів.

Під час вивчення даної дисципліни використовуються такі форми поточного та проміжного контролю:

- контрольні роботи;
- індивідуальні навчально-дослідницькі завдання;
- тестування;
- групові дискусії та бесіди.

Під час вивчення даної дисципліни використовується така форма семестрового контролю як диференційований залік.

III. Плани лекцій

Розділ 1. Психологія як наука

Тема 1. Психологія серед інших наук

1. Необхідність психологічних знань.
2. Міждисциплінарні зв'язки та характеристика основних галузей психології.
3. Предмет і завдання психології на сучасному етапі її розвитку.
4. Становлення предмету психології на різних етапах її розвитку.
5. Джерела психологічних знань.
6. Наукова, життєва, народна психологія.
7. Основи парапсихології як джерела знань про психіку.
8. Формування засад наукової психології.
9. Сучасні психологічні напрями.

Рекомендована література: [5; 6; 9; 10; 11; 12; 23; 25; 29; 31; 33; 40; 41; 42; 45; 46; 47; 48; 49; 50; 51; 58; 59; 60; 61; 62; 63; 64].

Тема 2. Принципи і методи дослідження психіки

1. Характеристика сутності та етапів психологічного дослідження.
2. Загальна характеристика методів психології.
3. Принципи побудови психологічного дослідження.
4. Методологічні принципи дослідження психіки.

Рекомендована література: [5; 6; 9; 10; 11; 12; 23; 25; 29; 31; 33; 40; 41; 42; 45; 46; 47; 48; 49; 52; 53; 54; 55; 56; 57; 77; 80].

Тема 3. Свідоме та несвідоме

1. Виникнення людської свідомості.
2. Форми прояву та функції психіки.
2. Свідомість як рівень психологічного відображення.
3. Процес усвідомлення.
4. Свідомість та самосвідомість.
5. Несвідомі психічні процеси.

Рекомендована література: [1; 2; 3; 4; 41; 66; 67; 68; 69; 70; 71; 72; 73; 74; 75; 76; 77; 88; 89; 90; 91; 92; 93; 94; 95; 96; 97].

Розділ 2. Психіка як осередок життя**Тема 1. Психологія особистості**

1. Дослідження теорій розвитку.
2. Поняття "людина", "індивід", "індивідуальність", "особистість".
3. Теорії особистості.
4. Психологічна структура особистості та її компоненти.
5. Активність особистості та її джерела.
6. Розвиток і виховання особистості.

Рекомендована література: [40; 41; 42; 45; 46; 47; 48; 49; 50; 51; 60; 61; 62; 77; 100; 103; 107; 108; 109; 110; 111; 112; 113].

Тема 2. Соціальні групи

1. Поняття про групи.
2. Міжособистісні стосунки у групі.
3. Психологічна сумісність і конфлікт у міжособистісних стосунках.

Рекомендована література: [7; 8; 13; 14; 15; 16; 17; 18; 19; 20; 21; 22; 28; 30; 32; 41; 64; 77; 100; 103; 104; 107; 108; 109; 110].

Тема 3. Спілкування як вид людської діяльності

1. Поняття про спілкування.
2. Теорії спілкування.
3. Функції, засоби та види спілкування.

Рекомендована література: [9; 41; 53; 54; 55; 66; 67; 68; 69; 70; 71; 72; 73; 74; 77; 88; 89; 90; 91; 95; 96; 97; 111; 112; 113].

Тема 4. Пізнавальні психічні процеси

1. Загальна характеристика пізнавальних процесів.
2. Поняття про відчуття.
3. Поняття про сприймання.
4. Поняття про пам'ять.
5. Поняття про мовлення.
6. Поняття про мислення.
7. Поняття про уяву.
8. Поняття про увагу.

Рекомендована література: [5; 6; 9; 10; 11; 12; 23; 25; 29; 34; 35; 36; 37; 39; 41; 50; 51; 58; 59; 60; 61; 62; 63; 77].

Тема 5. Емоційно-вольові процеси

1. Поняття про емоції і почуття.
2. Види емоцій та почуттів.
3. Поняття про волю.
4. Вольові якості особистості.
5. Безвілля, його причини і переборення.

Рекомендована література: [5; 6; 9; 10; 11; 12; 23; 24; 26; 27; 28; 38; 41; 47; 48; 49; 52; 53; 54; 77; 88; 89; 90; 91; 92; 93; 94; 95].

Тема 6. Темперамент

1. Поняття про темперамент.
2. Теорії темпераменту.
3. Типи темпераментів та їхні характеристики.
4. Основні властивості темпераменту.
5. Фізіологічне підґрунтя темпераменту.
6. Роль темпераменту у діяльності людини.

Рекомендована література: [5; 6; 9; 10; 11; 12; 23; 25; 29; 41; 43; 44; 65; 77; 78; 79; 81; 82; 84; 89; 95; 96; 99; 102].

Тема 7. Характер та здібності

1. Поняття про характер.
2. Структура характеру.
3. Основні риси типового характеру.
4. Проблема національного характеру.
5. Поняття про здібності.
6. Індивідуальні відмінності у здібностях людей та їх природні передумови.

Рекомендована література: [9; 10; 11; 12; 23; 25; 29; 31; 33; 40; 41; 42; 45; 46; 47; 49; 50; 51; 58; 77; 100; 103; 104; 107; 108].

Тема 8. Психологія девіантної поведінки

1. Поняття про девіантну поведінку.
2. Прояви девіантної поведінки особистості.
3. Види девіантної поведінки.
4. Стадії і рівні прояву девіантної поведінки.

Рекомендована література: [83; 85; 90; 91; 92; 93; 94; 98; 105; 106].

ІV. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Розділ 1. Психологія як наука

Тема 1. Психологія серед інших наук

Тема 1.1. Вступ до психології

1. Особливості психології як науки.
2. Назвіть вченого, що створив термін "психологія". Коли це відбулося? Чи збігається переклад цього терміна з визначенням предмета сучасної психології?
3. Специфіка і взаємозв'язок наукової та життєвої психології.
4. Дайте визначення об'єкта й предмета науки. Чи існує однозначна відповідь на питання про об'єкт і предмет психології на сучасному етапі її розвитку?
5. Коротко опишіть коло психічних явищ, які вивчає психологія.
6. Яке місце займає психологія в системі наук?
7. Що являє собою класифікація наук Б. Ф. Кедрова?
8. Розкрийте внутрішню структуру та завдання сучасної психології.
9. Що таке фундаментальні галузі психологічної науки і яке місце вони посідають у загальній системі галузей психології?
10. Розкажіть про основні прикладні галузі сучасної психологічної науки.

Рекомендована література: [5; 6; 9; 10; 11; 12; 23; 25; 29; 31; 33; 40; 41; 42; 45; 51; 58; 59; 60; 61; 77].

Тема 1.1. Джерела психологічних знань

1. Перші уявлення про предмет психології.
2. Сучасне тлумачення предмету психології. Що є предметом психології? Які головні групи психічних явищ вона вивчає?
2. Які головні завдання розв'язує сучасна психологія?
5. Що таке психічне відображення? Як ви розумієте це явище?
6. У чому полягає активний характер психічного відображення?
7. Як треба розуміти твердження, що психічні явища є суб'єктивним образом об'єктивного світу?

8. Чи можна стверджувати, що головним завданням психології як науки є встановлення психологічних закономірностей у психічній діяльності?
9. Які загальнопрофесійні та особистісні проблеми допомагає розв'язати психологія як навчальний предмет?
10. Навіщо студентам інших спеціальностей оволодівати науковими психологічними знаннями?
11. Психологія серед інших наук.
12. Необхідність психологічних знань.
13. Джерела психологічних знань.
14. Наукова, життєва, народна психологія.
15. Основи парапсихології як джерела знань про психіку.
16. Формування засад наукової психології.
17. Сучасні психологічні напрями.

Рекомендована література: [5; 6; 9; 10; 31; 33; 40; 41; 42; 45; 46; 47; 48; 49; 50; 51; 58; 59; 64; 77].

Тема 1.2. Історія психології

1. Вступ до історіографії психології.
2. Зародження психологічної думки в давньому світі.
3. Психологія Середніх віків і епохи Відродження.
4. Розвиток психологічної думки в XII столітті.
5. Психологія в епоху Просвітництва.
6. Розвиток психологічної думки в першій половині XIX століття.
7. Встановлення психології як самостійної науки (друга половина XIX століття).

Рекомендована література: [5; 6; 9; 25; 29; 31; 33; 40; 41; 42; 45; 46; 47; 48; 49; 50; 51; 58; 59; 60; 61; 62; 63; 64; 77].

Тема 2. Принципи і методи дослідження психіки

1. Спостереження як метод дослідження.
2. Самоспостереження.
3. Експеримент, його види.
4. Метод опитування.
5. Анкетування.
6. Соціометрія.
7. Референтометрія.
8. Інтерв'ю.

9. Бесіда.
 10. Тестування.
 11. Метод аналізу продуктів діяльності.
 12. Кількісний та якісний аналізи дослідження психічних явищ.
 13. Біографічний метод.
 14. Трудовий метод.
 15. Теорія як форма наукового знання.
 16. Теорія пізнання.
 17. Методологія як система принципів наукового дослідження.
 18. Методологія та її роль у розвитку методів психології.
 19. Категоріальний апарат та сучасні методологічні проблеми психології.
 20. Центральні методологічні проблеми сучасної психології.
 21. Основні напрями розвитку психології та їхня стисла характеристика.
 22. Методологічні принципи психології.
 23. Принцип детермінізму в психології.
 24. Принцип відображення.
 25. Принцип єдності психіки і діяльності.
 26. Принцип розвитку в психології.
 27. Системно-структурний принцип у психології.
- Рекомендована література:** [5; 6; 9; 10; 11; 12; 23; 25; 29; 31; 33; 40; 41; 42; 45; 46; 47; 48; 49; 52; 53; 54; 55; 56; 57; 77; 80].

Тема 3. Розвиток психіки і свідомості

Тема 3.1. Свідомість та несвідоме

1. У чому полягають труднощі вирішення проблеми свідомості?
2. Що таке свідомість, як вона співвідноситься із матерією?
3. У чому полягає єдність свідомого і несвідомого в психічній діяльності людини.
4. Чи можна зрозуміти природу людської свідомості, якщо вивчати тільки мозок?
5. Як ви розумієте співвідношення відображення і свідомості?
6. Яким є співвідношення "свідомості" та "ідеального"?
7. У чому полягає роль праці у виникненні і розвитку свідомості?
8. Визначте історичну роль мови, спілкування і спільної діяльності у формуванні та розвитку свідомості.

9. Як слід розуміти суспільно-історичну сутність свідомості?
 10. Що притаманне свідомості як відображенню дійсності й активної внутрішньої діяльності?
 11. Що означає положення про те, що свідомість не тільки відображає світ, а й створює його?
 12. У чому виявляється активність свідомості, її творчий характер?
 13. Що таке психіка? Які структурні ідеальні елементи входять до складу психіки людини?
 14. Яку роль у житті людини відіграє несвідоме?
 15. Охарактеризуйте структуру свідомості.
 16. Що таке самосвідомість?
 17. Які основні функції свідомості?
 18. Розкрийте сутність українського менталітету.
- Рекомендована література:** [1; 2; 3; 4; 41; 71; 72; 73; 74; 75; 76; 77; 88; 89; 90; 91; 92; 93; 94].

Тема 3.2. Виникнення та розвиток психіки

1. Чому здатність до відображення є атрибутом живої матерії?
2. У чому полягає сутність сигнальної ролі психіки?
3. Якою є послідовність етапів розвитку нервової системи?
4. Якою є послідовність етапів розвитку психіки?
5. Як пов'язаний розвиток психіки з середовищем та умовами життя?
6. Яка роль праці у виникненні людської свідомості?
7. Яка роль мови в розвитку людської свідомості?
8. Що є спільного і відмінного у психічній діяльності тварини і людини?
9. Які ознаки людської свідомості?
10. Якими є умови розвитку людської свідомості?
11. Чи є здатність до відображення неодмінною властивістю живої матерії?
12. Чи можна стверджувати, що розвиток здатності до відображення є результатом боротьби за існування біологічних систем?
13. Чи є правильною така послідовність етапів розвитку нервової системи: дифузна, ланцюгова, вузлова, ганглієва, цереброспина?

14. Чи в правильній послідовності названі етапи розвитку психіки: подразливість, чутливість, наuczіння, інстинкт, інтелектуальна діяльність, свідомість?
15. Чи можна стверджувати, що сутність відмінностей психіки людини і тварини полягає в тому, що для останньої це механізм пристосування до реальних умов життя, а для першої – інструмент перетворення світу з метою максимального задоволення своїх потреб?
16. Чи є можливою поява вищих форм психіки без знакових систем (наприклад, мови)?
17. Чому елементарну чутливість вважають початковою формою власне психіки, а подразливість – лише актом відображення?
18. Чому павук, посаджений у банку разом з мухою, не "впізнає" її, навіть коли він голодний, тоді як за звичайних умов умисно ловить мух у павутиння і поїдає їх?
19. Чому складну поведінку бджіл не можна назвати працею?
20. У чому полягає якісна відмінність інтелектуальних форм поведінки вищих тварин і людини?
21. Чому впродовж усієї історії розвитку людства організм людини і мозок не зазнавали практично ніяких змін, а у тварин кожний новий етап розвитку психіки супроводжувався змінами в організмі та нервовій системі?
22. Що може бути показником інстинктивного характеру поведінки тварини або людини?
23. Чому обмін сигналами, що має місце у тварин, не може ототожнюватися з мовою людини?
24. Чи можна закономірності психіки тварин переносити на психіку людини? Чому?
25. Проблема періодизації психічного розвитку.
26. Дозрівання організму і психічний розвиток.
27. Закономірності психічного розвитку.
28. Психологічна характеристика немовляти та раннього віку.
29. Психологічна характеристика дошкільного віку.
30. Психологічна характеристика молодшого шкільного віку.
31. Психологічна характеристика підліткового віку.
32. Психологічна характеристика раннього юнацького віку.
33. Психологічна характеристика зрілого віку.
34. Сходження до особистості.

Рекомендована література: [1; 2; 3; 4; 41; 66; 67; 68; 69; 70; 71; 72; 75; 76; 77; 93; 94; 95; 96; 97].

Тема 3.3. Ненормативний психічний розвиток

1. Проблема психічної норми.
2. Діти із затримкою психічного розвитку.
3. Природа ненормативного психічного розвитку.
4. Акцентуації характеру.
5. Неправильне виховання і психічний розвиток.
6. Психологічні особливості дітей, позбавлених батьківської опіки.
7. Психологічні причини протиправної поведінки.
8. Психологічна допомога у випадках ненормативного психічного розвитку: можливості й майбутнє.

Рекомендована література: [41; 66; 67; 68; 69; 70; 71; 72; 73; 74; 75; 76; 77; 88; 89; 90; 91; 92; 93; 94; 95; 96; 97].

Розділ 2. Психіка як осередок життя

Тема 1. Психологія особистості

1. Які головні ознаки особистості?
2. У чому проявляється суспільна сутність особистості?
3. Із чого складається структура особистості?
4. Як виявляється біологічне в життєдіяльності особистості?
5. Як співвідносяться між собою поняття "особистість" і "індивідуальність" ?
6. Якою є структура особистості?
7. Як пов'язані між собою самооцінка особистості та рівень її домагань?
8. Що є джерелом і рушійною силою розвитку особистості?
9. Які чинники зумовлюють психічний розвиток особистості?
10. Чи згодні ви з думкою, що кожному людину можна назвати особистістю?
11. Чи згодні ви з твердженням, що між поняттями "особистість" та "індивідуальність" принципової різниці немає?
12. Чи достатньо, характеризуючи особистість, вказати на такі ознаки: "свідомий індивід", "включений у суспільно корисну діяльність"?

13. Чи завжди у психічному житті людини біологічне виявляється як соціальне?
 14. Чи можна тлумачити спрямованість людини як прояв усіх притаманних їй спонукань?
 15. Чи достатньо, характеризуючи інтерес, вказати, що це стійке, вибіркове ставлення людини до явищ та об'єктів дійсності?
 16. Чи можна вважати достатнім твердження, що "переконання – це знання, істинність яких для людини є незаперечною і які постають для неї як керівництво до дії"?
 17. Чи можна стверджувати, що велика і віддалена життєва мета особистості найповніше характеризує її сутність?
 18. Чи може в людини з адекватною самооцінкою виникнути стан фрустрації?
 19. Чи правильним є твердження, що джерелом і рушійною силою розвитку особистості є різноманітні протиріччя, які породжуються її діяльністю та умовами життя?
 20. Чи можна прискорити психічний розвиток особистості?
 21. За якими зовнішніми виявами особистості можна судити про рівень її розвитку та суспільну свідомість?
 22. Як можна психологічно обґрунтувати твердження, що інтерес постає водночас і як важливий мотив навчання, і як засіб підвищення його ефективності?
 23. Як, аналізуючи потреби особистості, можна дійти висновку про рівень її індивідуальної та суспільної свідомості?
 24. У чому може виявлятися негативна та позитивна роль настанов у житті людини?
 25. Чи є можливість формувати їх цілеспрямовано і як саме?
- Рекомендована література:** [40; 41; 42; 45; 46; 47; 48; 49; 50; 51; 60; 61; 62; 77; 100; 103; 107; 108; 109; 110; 111; 112; 113].

Тема 2. Соціальні групи

1. За якими ознаками поділяються групи?
2. Яка група може стати для особистості референтною?
3. Які ознаки мають групи різного ступеня організації?
4. Назвіть істотні ознаки колективу.
5. У чому полягає істотна відмінність між офіційним та неофіційним лідерами групи?
6. Чим визначається статус особистості в колективі?

7. У чому полягає суть методу соціометрії і в чому обмеженість його у варіанті, запропонованому Дж. Морено?
 8. За якою соціометричною шкалою визначається статус члена групи?
 9. Чи правильно наведена класифікація груп: велика, мала, реальна, умовна, референтна, офіційна, неофіційна, формальна, неформальна, колектив?
 10. Чи завжди референтна група є для особистості взірцем еталонів поведінки, особистісних якостей?
 11. Чи впливає на реальну популярність особистості статус формального лідера? Обґрунтуйте свою думку.
 12. Чи існують якості особистості, які є необхідними для лідерства за будь-яких умов?
 13. Чи однаковими є критерії згуртованості при характеристиці будь-якого колективу?
 14. Чи достатньою є така характеристика колективу: "Колектив – це спільнота людей, об'єднаних єдиною діяльністю та єдиними цілями діяльності"?
 15. Чи завжди конформізм характеризується неузгодженістю реальної поведінки особистості та її внутрішньої позиції?
 16. Чи можна на підставі результатів соціометрії робити висновки про згуртованість групи?
 17. Чи може офіційна зміна статусу члена групи вплинути на його неофіційний статус?
 18. Чи може особистість здобути в колективі статус, що не відповідає критеріям її реальної цінності як члена групи?
 19. Чим зумовлена внутрішньогрупова диференціація групи? Які чинники на неї впливають?
 20. Які психологічні чинники формують референтну групу особистості?
 21. Чим визначаються ціннісні критерії лідерства у різних за природою колективах?
 22. До яких психологічних деформацій може призвести тривале перебування особистості у статусі "ізолюваної"?
 23. У чому полягає психологічно обґрунтована система роботи з членами колективу, які з різних причин опинилися у стані ізоляції?
- Рекомендована література:** [7; 8; 13; 14; 15; 16; 17; 18; 19; 20; 21; 22; 28; 30; 32; 41; 64; 77; 100; 103; 104; 107; 108; 109; 110].

Тема 3. Психологічний аналіз діяльності**Тема 3.1. Діяльність і поведінка**

1. Охарактеризуйте особливості системного підходу до вивчення діяльності, поведінки особистості.
2. Чим потреби відрізняються від мотивів?
3. Які існують основні підходи до класифікації мотивів діяльності?
4. У чому полягає суть закону Йеркса-Додсона (оптимуму мотивації)?
5. Які існують основні підходи до визначення складу діяльності?
6. У чому полягає орієнтувальна основа дії?
7. Який склад психомоторики?
8. Дайте класифікацію рухів.
9. Які є етапи формування сенсомоторних навичок?
10. Як класифікуються професії, спеціальності за головними ознаками праці?
11. Охарактеризуйте інформаційну основу діяльності.
12. Проаналізуйте процес прийняття рішення та його складові.
13. Яке місце посідає пам'ять у складі інформаційних процесів?
14. Проаналізуйте саморегуляцію як один з основних принципів існування організму.
15. Який вплив справляють емоції на перебіг пізнавальних процесів?
16. Які існують психологічні рівні регуляції дій?
17. Дайте порівняльну характеристику процесуальної та особистісної саморегуляції.
18. Яку роль відіграє воля в саморегуляції особистості?
19. Чим зумовлена активність біологічних індивідів?
20. Що характеризує поведінку тварин як специфічну форму активності?
21. Що характеризує діяльність як специфічну форму людської активності?
22. У чому полягає докорінна відмінність поведінки тварин від діяльності людини?
23. Якими є основні компоненти діяльності?
24. Як забезпечується контроль за виконанням діяльності?
25. У чому полягає механізм зворотної аферентації при виконанні дії?

26. У чому полягає суть процесу екстеріоризації дії?
27. У чому полягає суть процесу інтеріоризації дії?
28. Якою є послідовність етапів формування навички?
29. Що є показником досконалості навички?
30. Які характерні ознаки гри як різновиду діяльності?
31. Які характерні ознаки навчання як різновиду діяльності?
32. Які характерні ознаки праці як різновиду діяльності?
33. Що означає для людини процес оволодіння діяльністю?
34. Чи можна стверджувати, що різні види діяльності – це продукти суспільного буття людей?
35. Чи можлива діяльність без чіткого уявлення про її мету?
36. Чи завжди людська діяльність опосередковується суспільним досвідом?
37. Чи відповідає наведена послідовність компонентів діяльності реальній логіці її розгортання: актуалізація потреби, усвідомлення мети, формування програми дій, визначення способу дій, реальне виконання дій, коригування дій, результат?
38. Чи правильно вказано послідовність формування навички: демонстрація дії та пояснення її елементів, спроби виконання дії, багаторазове повторення дії – вправляння, коригування, автоматизація?
39. Чи можна стверджувати, що фізіологічний механізм явищ перенесення та інтерференції пов'язаний зі стереотипізацією в діяльності?
40. Чи завжди соціальний досвід є необхідною умовою виконання діяльності?
41. Чи можна стверджувати, що принципова відмінність між видами діяльності полягає в характері її результатів?
42. У наведених далі прикладах визначити, що належить до руху, а що – до дії:
 - а) щоб зупинити машину, водій зменшує газ, вимикає зчеплення і натискає на педаль гальма;
 - б) щоб зменшити швидкість, водій зменшує газ і натискає на педаль зчеплення.
43. В яких прикладах ідеться про вміння, навички, звички:
 - а) недосвідчений кранівник послідовно переміщує вантаж, працюючи по черзі кожним важелем. Вантаж рухається начебто

стрибками і по ламаній лінії, зупиняючись і змінюючи напрямок руху;

б) грамотна людина швидко, не витрачаючи часу на визначення типу речення, безпомилково ставить розділові знаки;

в) при переході вулиці, де є світлофор, людина кидає оком на нього навіть тоді, коли рух транспорту відсутній.

44. Визначте, який зв'язок психіки та діяльності виявляється в описаній далі ситуації.

Вивчення людей похилого віку та довгожителів показує, що активний зв'язок з оточуючим життям та посильна праця сприяють збереженню життєвого тону особистості впродовж багатьох років. Якщо ж людина з тих чи інших причин припиняє професійну громадську діяльність, звільняється від будь-яких обов'язків і виконання пов'язаних з ними функцій, то це призводить до занепаду сил, прискорює старіння і викликає глибокі зміни у структурі особистості.

45. Які об'єктивні та суб'єктивні чинники сприяють продуктивності формування навичок?

46. У чому виявляються і чим характеризуються втома та перевтома? Як їм можна запобігти чи зменшити їх?

Рекомендована література: [9; 41; 53; 54; 55; 66; 67; 68; 69; 70; 71; 72; 73; 74; 77; 88; 89; 90; 91; 95; 96].

Тема 3.2. Спілкування як вид людської діяльності

1. Структура діяльності людини. Дії і вчинки.
2. Праця, навчання і гра як основні види людської діяльності, їх порівняльна характеристика.
3. Особистість і діяльність.
4. Види мовлення.
5. Спілкування як процес і його функції.
6. Усвідомлені й автоматизовані компоненти діяльності. Уміння, навички і їх особливості.
7. Суб'єкт, об'єкт і процес діяльності.
8. Фахова діяльність.
9. Мотивація діяльності.
10. Поняття про мову і мовлення.
11. Структура спілкування в соціально-психологічній теорії.

12. Інтимно-особистісне спілкування як провідна діяльність у підлітковому віці.
13. Спілкування як специфічний вид дитячої діяльності.
14. Спілкування як вид комунікативної діяльності.
15. Особливості та види спілкування.
16. Ефективне слухання як елемент процесу спілкування.
17. Умови успішного спілкування.
18. Бар'єри у спілкуванні.
19. Стили педагогічного спілкування.
20. Чим зумовлюється потреба у спілкуванні між людьми?
21. Яку роль відіграє спілкування у суспільному житті?
22. У чому полягає соціальна сутність спілкування?
23. Яка роль у спілкуванні належить невербальній комунікації?
24. У чому виявляється культура невербального спілкування?
25. Що означає комунікативна функція спілкування?
26. У чому полягає суть інтерактивного боку спілкування?
27. Яким є механізм ідентифікації при сприйманні іншої людини?
28. Як відбувається стереотипізація у пізнанні людини людиною?
29. За якими принципами спілкування поділяють на різновиди?
30. Якими є умови ефективності спілкування?
31. Чи достатнім для характеристики спілкування є твердження: "Спілкування – це обмін інформацією між людьми"?
32. Чи є принципова різниця між поняттями "міжособистісні контакти" та "спілкування"?
33. Чи завжди обмін інформацією є спілкуванням?
34. Чи можна обмін сигналами, що спостерігається у тварин, назвати спілкуванням?
35. Чи правомірно порівнювати рефлексію із дзеркалом?
36. Чи адекватно передає функцію невербального спілкування вираз "мова почуттів"?
37. Чи завжди упередженість у сприйманні людини людиною виникає на ґрунті попередньо сформованих установок?
38. Чи завжди завершеність спілкування є необхідною умовою взаєморозуміння?
39. За яких умов обмін інформацією набирає характеру спілкування? Які причини можуть зашкодити цьому процесові?

40. Спілкуючись, співрозмовники іноді не можуть дійти спільної думки щодо предмета спілкування. Визначте імовірні причини, які можуть ускладнювати взаєморозуміння.

41. Важливим психологічним чинником ефективності спілкування є дотримання співрозмовниками тактовності, яка виявляється у задоволенні взаємних очікувань. Чи є ця умова обов'язковою для будь-яких ситуацій спілкування?

42. Чи тотожні у психологічному та змістовому плані поняття "відсутність тактовності у спілкуванні" та "нетактовність"? Відповідь обгрунтуйте.

43. У яких випадках на етапі ідентифікації у процесі сприймання людини людиною формується адекватне уявлення про її психологічні риси та особливості? Які вимоги має задовольняти цей процес?

44. Чим зумовлюються помилки, що можуть виникати у процесі пізнання людини людиною на етапі інтерпретації?

45. Про що може свідчити експеримент, проведений С. Левіном із щуренятами? Дві групи щуренят були поміщені в однакові умови. Єдина відмінність полягала в тому, що одних щодня погладжували (пестили), а інших – ні. Виявилося, що перші вирости більшими, міцнішими, активнішими, ніж ті, які були позбавлені емоційного комфорту.

Рекомендована література: [9; 41; 53; 54; 55; 66; 67; 68; 69; 70; 71; 72; 73; 74; 77; 88; 89; 90; 91; 95; 96; 97; 111; 112; 113].

Тема 4. Пізнавальні психічні процеси

Тема 4.1. Відчуття

1. Поняття про відчуття. Відчуття як первинна форма орієнтування організму в довкіллі.
2. Фізіологічна основа відчуттів: органи чуття, аналізатори, рецептори.
3. Адекватні й неадекватні подразники.
4. Класифікація та види відчуттів. Дистантні (зорові, слухові, нюхові).
5. Контактні (смакові, больові, тактильні) відчуття.
6. Екстероцептивні відчуття.
7. Інтероцептивні (органічні відчуття).

8. Пропріоцептивні (кінестетичні, статичні) відчуття.
9. Загальні закономірності відчуттів: пороги чутливості.
10. Адаптація.
11. Взаємодія відчуттів.
12. Сенсibiliзація.
13. Синестезія.
14. Контраст.
15. Індукція.
16. Властивості відчуттів. Якість.
17. Інтенсивність.
18. Тривалість, просторова локалізація.
19. Розвиток відчуттів у дітей.
20. Поняття про відчуття.
21. Значення відчуттів у житті людини, їх походження.
22. Фізіологічні основи відчуттів.
23. Фізичні властивості середовища, які породжують відчуття різної модальності.
24. Класифікація та види відчуттів і їхня характеристика.
25. Закономірності та властивості відчуттів.
26. Паранормальні явища: можливі механізми та природа їх прояву.
27. Зв'язок відчуттів з властивостями зовнішнього і внутрішнього середовища організму.
28. Психофізіологічні механізми формування відчуттів.
29. Зміна чутливості аналізаторів та її причини.
30. Чому психічний процес відчуття належить до чуттєвого пізнання?
31. У чому полягає особливість відчуттів як чуттєвої форми відображення дійсності?
32. За якими принципами відчуття поділяють на різновиди?
33. Чи всі подразники, що об'єктивно діють на органи чуттів, можуть відобразитися за допомогою відчуттів?
34. Якими є головні властивості відчуттів?
35. Якими є головні пороги чутливості та чим вони визначаються?
36. У чому виявляються компенсаторні можливості відчуттів?
37. Що таке сенсibiliзація відчуттів і яким є її механізм?
38. У чому виявляється синестезія відчуттів?
39. Який подразник називається адекватним?
40. Що таке адаптація відчуттів і який її механізм?

41. Як пов'язані між собою відчуття та діяльність?
42. У чому можуть виявлятися індивідуальні можливості у відчуттях людей?
43. Чи достатньою є така характеристика процесу відчуття: відчуття – це процес відображення в мозку людини деяких якостей та властивостей предметів?
44. Чи можна стверджувати, що в кожному акті пізнавальної діяльності людини чуттєве пізнання передує абстрактному?
45. Чи правомірно стверджувати, що суб'єктивний характер відчуттів виявляється в тому, що суб'єктом відображення є людина, а результати відображення завжди несуть на собі відбиток психофізіологічних особливостей того, хто відчуває?
46. Чи згодні ви з твердженням, що в аналізі подразників, які діють на органи чуттів, беруть участь усі ланки аналізатора?
47. Чи можна стверджувати, що слабкі подразники посилюють, а сильні – послаблюють чутливість аналізатора?
48. Чи всі подразники, що об'єктивно діють на аналізатори людини, відображаються ними?
49. Чи згодні ви з твердженням, що відчуття руху органів тіла відбувається за допомогою інтерорецепторів?
50. Чи згодні ви з твердженням, що відчуття інтенсивності звуку забезпечується кортієвим органом слухового рецептора?
51. Чи всі названі відчуття належать до кінестетичних: відчуття руху, відчуття рівноваги, відчуття положення тіла в просторі?
52. Чи повною є класифікація відчуттів: контактні, дистантні, інтероцептивні, екстероцептивні, пропріоцептивні, зорові, слухові, нюхові, смакові, тактильні, больові, температурні, кінестетичні, статичні, органічні?
53. Чи завжди взаємодія відчуттів викликає ефект сенсibilізації?
54. Чи є явище компенсації закономірним і необхідним у разі порушення одного з аналізаторів?
55. Поясніть, чому відчуття є генетично первинною формою відображення дійсності.
56. У чому виявляється і чим зумовлюється суб'єктивний характер відчуттів?
57. Чим можна пояснити в кожному конкретному випадку скарги на такі розлади зорових відчуттів: "Погано бачу предмети при яскравому освітленні", "При переході з вулиці в погано освітлену

кімнату впродовж тривалого часу нічого не бачу", "Не можу читати: всі літери та рядки в книзі розпливаються"?

58. Чим пояснити той факт, що збільшення інтенсивності дії подразника в одних випадках відчувається, а в інших – ні?

59. Чому невербальний ефект мовленнєвого спілкування – інтонації – іноді втрачає свою експресивну функцію і як це позначається на спілкуванні?

60. Бувають випадки, коли відчуття викликаються впливом на аналізатори неадекватних подразників. Яке значення для медичної практики може мати цей феномен?

Рекомендована література: [5; 6; 9; 10; 11; 12; 23; 25; 29; 34; 35; 36; 37; 39; 41; 50; 51; 58; 59; 60; 61; 62; 63; 77].

Тема 4.2. Сприймання

1. Який психічний процес називається сприйманням?
2. У чому полягає спільне та відмінне між сприйманням і відчуттям?
3. Охарактеризуйте загальні властивості сприймання.
4. Що таке структурність сприймання та який її механізм?
5. Що таке константність сприймання та який її механізм?
6. Як виявляється апперцепція у процесах сприймання?
7. Який вплив на сприймання може справляти попередній досвід?
8. Які чинники визначають об'єктивні умови сприймання?
9. Які чинники визначають суб'єктивні умови сприймання?
10. Що таке ілюзія у сприйманні та який її механізм?
11. Що таке спостереження?
12. Що таке спостережливість?
13. У чому може виявлятися професійна спостережливість?
14. Чи погодитесь Ви з думкою, що відмінності між сприйманням і відчуттям зводяться переважно до кількісних характеристик результату відображення?
15. Чи можна визначити процес сприймання як синтез відчуттів?
16. Чи всі основні властивості сприймання перелічено: предметність, цілісність, структурність, осмисленість, константність?
17. Чи завжди апперцепція позитивно впливає на процес сприймання об'єктів?
18. Чи можлива структурність сприймання без його осмисленості?

19. Чи можна стверджувати, що осмисленість сприймання зумовлена виключно такою його властивістю, як предметність?
20. Чи є константність сприймання об'єктивно детермінованим явищем?
21. Чи погодитесь Ви з твердженням, що акт сприймання – це завжди аналітико-синтетичний процес?
22. Чи завжди у сприйманні просторових характеристик об'єктів бере участь кінестетичний аналізатор?
23. Чи згодні ви з твердженням, що руховому аналізатору належить пріоритетна роль у складних формах сприймання?
24. Чому сприймання не можна звести до простої суми відчуттів? Як слід розуміти твердження, що сприймання – це результат складної аналітико-синтетичної діяльності?
25. Поясніть, яку роль відіграють рухи очей (саккадичні рухи) у складному зоровому сприйманні. Чому процес сприймання розглядають як перцептивну діяльність суб'єкта?
26. У чому виявляється пізнавальна діяльність особистості?
27. Які психічні процеси забезпечують чуттєве пізнання світу?
28. Які психічні процеси забезпечують абстрактне пізнання світу?
29. Що таке подразник?
30. Що розуміють під сенсорними процесами?
31. Розкрийте єдність і відмінність понять "когнітивна сфера особистості" й "пізнавальна сфера особистості".
32. Що таке рефлексорна дуга?
33. Що становить собою пізнавальний психічний процес сприйняття?
34. На основі чого відбувається сприйняття предметів та явищ?
35. Яке фізіологічне підґрунтя сприйняття?
36. Яким чином класифікують сприйняття? Охарактеризуйте класифікацію сприйняття за провідними аналізаторами.
37. Порівняйте два процеси чуттєвого пізнання – відчуття і сприймання:
 - а) виявіть спільні риси;
 - б) вкажіть відмінність між ними.
38. Класифікуйте сприймання за трьома параметрами.
39. Як виявляються індивідуальні властивості сприймання?
40. Перерахуйте умови, за яких сприймання набуває нової якості, стає спостереженням.

41. Які властивості сприйняття?
 42. У чому виявляється сприйняття простору?
 43. У чому виявляється сприйняття часу?
 44. У чому виявляється сприйняття руху?
 45. Коли сприйняття переходить у спостереження?
 46. Які основні типи сприйняття і спостереження Вам відомі?
 47. Які функції сприйняття?
 48. Охарактеризуйте образ сприйняття.
 49. Які чинники впливають на характер сприйняття?
 50. Дайте відповідь: вірно чи ні? Чому?
 - а) Наше сприйняття навколишнього залежить від нашої культури і досвіду.
 - б) При тлумаченні елементів сприйняття наш мозок вибирає найскладніший варіант.
 - в) Частіше за все наш мозок здатний свідомо розшифрувати сигнали, що одночасно надходять різними каналами сприйняття.
 - г) Екстрасенсорне сприйняття поки ще не розглядається як серйозний об'єкт наукового дослідження.
 - д) Останні експерименти підтвердили наявність патологічних ефектів при сенсорній ізоляції.
- Рекомендована література:** [5; 6; 9; 10; 11; 12; 23; 25; 29; 34; 35; 36; 37; 39; 41; 50; 51; 58; 59; 60; 61; 62; 63; 77].

Тема 4.3. Пам'ять

1. Охарактеризуйте найважливіші особливості пам'яті як пізнавального процесу.
2. Яка роль пам'яті у психічному житті людини?
3. Якою є природа асоціацій і яким є їх значення в процесах пам'яті?
4. За якими принципами пам'ять поділяють на різновиди?
5. У чому полягає відмінність між короткочасною та оперативною пам'яттю?
6. Якими є головні умови продуктивного запам'ятовування?
7. Як можна пояснити явище ремінісценції?
8. У чому виявляється головна відмінність образів та уявлень пам'яті від образів сприймання?
9. У чому виявляються індивідуальні відмінності пам'яті?

10. Чи є пам'ять психічним процесом, який можна віднести до абстрактного пізнання?
 11. Чи можна стверджувати, що функція пам'яті вичерпується процесами фіксації та відтворення одержаних вражень?
 12. Чи правильно визначені принципи поділу пам'яті на різновиди: залежно від участі волі в процесах запам'ятовування, залежно від тривалості утримання інформації в пам'яті, залежно від змісту запам'ятовуваного?
 13. Чи всі різновиди пам'яті названі: довільна, мимовільна, образна, рухова, словесно-логічна, емоційна, довготривала, короткочасна?
 14. Чи є принципова різниця в механізмах мимовільного відтворення та персеверації?
 15. Чи всі умови продуктивного запам'ятовування названі: мета запам'ятовування, позитивне ставлення до заучуваного, осмисленість інформації, повторення?
 16. Чи всі названі особливості пам'яті характеризують її індивідуальні відмінності: швидкість запам'ятовування, готовність до відтворення, тривалість зберігання, персеверація?
 17. З досвіду відомо, що, хвилюючись, людина може забувати те, що раніше запам'ятала. Яке фізіологічне пояснення можна дати цьому явищу?
- Рекомендована література:** [5; 6; 9; 10; 11; 12; 23; 25; 29; 34; 35; 36; 37; 39; 41; 50; 51; 58; 59; 60; 61; 62; 63; 77].

Тема 4.4. Мова та мовлення

1. Що таке мова та які її головні елементи?
2. Які є головні функції мови?
3. У чому полягає особливість мовлення як процесу та які його різновиди?
4. Специфіка вивчення мови в психології. Сутність мови й мовлення.
5. У чому полягає особливість усного мовлення?
6. У чому полягає особливість письмового мовлення?
7. Якими є особливості внутрішнього мовлення і чим вони зумовлені?
8. Що таке мовна афазія та які її різновиди?
9. Який взаємозв'язок мовлення і мови?

10. Чи можна стверджувати, що виникнення мови – це закономірний продукт суспільного буття людей та їхньої діяльності?
11. Чи можна погодитися з думкою, що розвиток мови – це процес, який не зупиниться, доки існуватиме людство?
12. Чи існує принципова різниця між мовою і мовленням?
13. Чи згодні Ви з думкою, що голосовий апарат мовлення складається з трьох головних частин?
14. Чи погодитесь Ви з твердженням, що сенсорна афазія – це порушення здатності людини розуміти мовлення інших?
15. Чи правильною є думка, що внутрішнє мовлення – це особливий різновид мовлення, розвиток якого ніяк не пов'язаний з іншими його видами?
16. Чи правильним є твердження, що без мови не може бути власне людського поняттєвого мислення?
17. Чи можна стверджувати, що мова і мовлення – тотожні поняття?
18. У визначенні мовлення завжди зазначають його функцію спілкування. А як це узгоджується з тим, що мовлення може бути і внутрішнім, "подумки"?
19. Що являє собою мова як суспільно-історичне явище? Які науки, крім психології, досліджують проблеми мови і як вони співвідносяться з психологічними дослідженнями? У чому полягає особливість гносеологічного, семантичного, лінгвістичного та психологічного аспектів цієї проблеми?
20. Що є підставою поділу мовлення на різновиди?
21. Відмінності мови від мовлення. Ознаки мовлення. Ознаки мови.
22. Мовлення як процес спілкування людей за допомогою мови.
23. Функції мовлення (комунікативна, засобу мислення, сигніфікативна, номінативна, індикативна).
24. Форми мовлення (зовнішнє, внутрішнє): різновиди зовнішнього мовлення: усне (діалогічне, монологічне), письмове.
25. Індивідуальні особливості мовлення.

Рекомендована література: [5; 6; 9; 10; 11; 12; 23; 25; 29; 34; 35; 36; 37; 39; 41; 50; 51; 58; 59; 60; 61; 62; 63; 77].

Тема 4.5. Мислення

1. Засоби активізації розумової діяльності людини.

2. Мислення як аналітико-синтетична діяльність мозку.
 3. Мислення як предмет дослідження психології.
 4. Мислення як родова здатність людини.
 5. Різновиди мислення та їхня класифікація. Поділ за генезою (наочно-дійове, наочно-образне, словесно-логічне мислення).
 6. Поділ за характером розв'язуваних завдань (теоретичне, практичне мислення).
 7. Поділ за ступенем розгорнутості (дискурсивне (або аналітичне), інтуїтивне мислення), за ступенем новизни й оригінальності (репродуктивне мислення, продуктивне мислення).
 8. Поділ за засобами мислення (наочне мислення, вербальне мислення).
 9. Поділ за функціями (критичне мислення, творче мислення).
 10. Сутність мислення як процесу розв'язання завдань.
 11. Форми мислення.
 12. Формування понять. Поняття як основний елемент думки.
 13. Судження. Умовивід.
 14. Мова й дискурсивне мислення.
 15. Операції мислення.
 16. Мислення як вища психічна функція.
 17. Індивідуально-психологічні особливості мислення.
 18. Розумовий розвиток й інтелект людини. Коефіцієнт інтелектуальності.
 19. Підходи до вивчення інтелекту.
 20. Основні психологічні методики вивчення інтелекту.
 21. Креативність як характеристика мислення людини.
 22. Методики вивчення креативності.
- Рекомендована література:** [5; 6; 9; 10; 11; 12; 23; 25; 29; 34; 35; 36; 37; 39; 41; 50; 51; 58; 59; 60; 61; 62; 63; 77].

Тема 4.6. Уява

1. Уява як універсальна людська здатність.
2. Роль уяви в людській діяльності, її функції.
3. Уява як фактор поведінки.
4. Різновиди уяви: активна уява (відновлювальна; творча), пасивна уява (навмисна; ненавмисна).
5. Етапи творчої уяви (виникнення творчої ідеї, "виношування" задуму; реалізація задуму).

6. Форми уяви (мрія; фантазія; марення, сновидіння; галюцинації). Реалістична уява й фантастична уява.
7. Механізми уяви. Аглотинація.
8. Гіперболізація.
9. Загострення.
10. Схематизація.
11. Типізація.
12. Мислення й уява. Зв'язок уяви з усіма сторонами життєдіяльності людини.
13. Розвиток уяви в дитячому віці. Л. С. Виготський про розвиток уяви.

Рекомендована література: [5; 6; 9; 10; 11; 12; 23; 25; 29; 34; 35; 36; 37; 39; 41; 50; 51; 58; 59; 60; 61; 62; 63; 77].

Тема 4.7. Увага

1. Класифікація процесів і станів уваги.
2. Функції уваги.
3. Характеристика об'єктів, що привертають і відволікають увагу.
4. Специфіка джерел довільної уваги.
5. Фактори, що впливають на інтенсивність уваги.
6. Вплив уваги на психічну діяльність.
7. Стани максимальної уваги.
8. Стан пасивної уваги.
9. Стани мінімальної уваги.
10. Розлади уваги.
11. Стареча неувважність.
12. Феномени вибіркової неувважності в когнітивній і моторній сферах.
13. Основні проблеми психології уваги.

Рекомендована література: [5; 6; 9; 10; 11; 12; 23; 25; 29; 34; 35; 36; 37; 39; 41; 50; 51; 58; 59; 60; 61; 62; 63; 77].

Тема 5. Емоційно-вольові процеси

Тема 5.1. Емоції та почуття

1. Уявлення про сутність і функції емоцій. Зв'язок емоцій з іншими системами (гомеостатичною, мотиваційною, перцептивною, когнітивною, моторною).

2. Характеристики емоційного реагування.
3. Форми емоцій. Емоційні реакції, емоційні стани й емоційні відношення.
4. Різновиди почуттів. Вищі почуття. Моральні почуття. Інтелектуальні почуття. Естетичні почуття. Практичні почуття.
5. Почуття й особистість. Емоційність. Емоційна вразливість, емоційна лабільність й імпульсивність.
6. Емоції й пізнавальні психічні процеси.
7. Емоція як реакція на ситуацію й подію. Форми прояву емоцій. Роль "позитивних" й "негативних" емоцій.
8. Функції емоцій.
9. Закон Йеркса-Додсона.
10. Характеристика емоцій.
11. Як відбувається відображення дійсності почуттями і чим воно відрізняється від відображення у пізнанні?
12. У чому полягає відмінність між емоціями та почуттями?
13. За якими ознаками можна констатувати, що людина перебуває в стані емоційного збудження?
14. Які об'єктивні та суб'єктивні чинники можуть впливати на настрій?
15. Якими є головні ознаки афекту?
16. Які ознаки характеризують пристрасті як форму переживання почуттів?
17. У чому полягають відмінності емоцій людини від емоцій тварини?
18. Чому моральні, інтелектуальні, естетичні та практичні почуття належать до вищих почуттів?
19. Чи згодні Ви з думкою, що відмінності між емоціями та почуттями мають здебільшого кількісний характер?
20. Чи згодні Ви з твердженням, що фізіологічним підґрунтям вищих почуттів є кора та підкоркова зона?
21. Чи можна вважати, що експресивні рухи – єдиний вияв емоційних станів людини?
22. Чи є настрої результатом кількісної переваги позитивних або негативних емоцій?
23. Чи згодні Ви з твердженням, що змістовність емоційного життя людини залежить тільки від змістовності її контактів з об'єктивним світом?

24. Чи завжди в стані афекту людина втрачає контроль над своєю поведінкою?
25. Чи завжди страх невідомого викликає в людини стресовий стан?
26. Чи можна стверджувати, що поняття "моральні почуття" та "моральні переконання" в принципі є тотожними?
27. Чи можна стверджувати, що механізми виникнення стресу та фрустрації принципово відмінні?
28. Чим можна пояснити, що тривале розлучення близьких людей завжди супроводжується стійкими негативними переживаннями?
29. Чим можна пояснити, що іноді емоційні реакції не відповідають об'єктивним впливам?
30. Чому людина в горі почуває себе легше, коли виплачеться?
31. Чи може регулювання емоціями на рівні підкоркової зони не бути пов'язаним із свідомістю?
32. Під впливом яких чинників виявляються моральні почуття особистості?

Рекомендована література: [11; 12; 23; 24; 26; 27; 28; 38; 41; 47; 48; 49; 77; 88; 89; 90; 91; 92; 93; 94; 95].

Тема 5.2. Воля

1. У чому виявляються головні функції волі?
2. У чому полягає істотна відмінність між довільною та мимовільною дією?
3. Що таке вольове зусилля та якими чинниками воно зумовлюється?
4. Що таке сила волі і чим вона зумовлюється?
5. Якими є головні етапи розвитку складної вольової дії?
6. Чим у психологічному значенні відрізняються поняття "бажання" та "воління"?
7. Які причини можуть викликати боротьбу мотивів?
8. Що може впливати на прийняття людиною рішення?
9. Які чинники, на Вашу думку, справляють найбільший вплив на розвиток волі людини?
10. У чому полягає слабкість волі і які її причини?
11. Чи є будь-яка свідомо дія вольовою?
12. Чи завжди довільна дія потребує вольового зусилля?

13. Чи завжди дія-затримка може бути характеристикою сильної волі?
14. Чи є закономірний зв'язок між високою свідомістю особистості та силою її волі?
15. Чи завжди реальна ситуація діяльності вимагає наявності всіх етапів складної вольової дії?
16. Чи можна стверджувати, що боротьба мотивів як етап вольової дії зумовлена впливом як суб'єктивних, так і об'єктивних чинників?
17. Чи можна стверджувати, що праця людини була головним джерелом формування її волі?
18. Чи є впертість ознакою сильної волі?
19. У житті трапляється так, що в людини, яка прийняла рішення, виникають сумніви в його правильності, і вона не виконує його. Чим пояснити виникнення таких протиріч? Про які особливості волі особистості це свідчить?
20. Добре відомо, що коли людині, котра навчається їздити на велосипеді, сказати, що зараз вона впаде, то вона й справді падає. Які механізми волі спрацьовують у цьому випадку?
21. Іноді дорослі, спілкуючись з дітьми, вживають такі висловлювання: "У тебе, як завжди, в голові тільки дурниці", "Я нічого доброго від тебе і не чекав". Чи завжди такі зауваження можуть дати позитивний ефект? На формування яких якостей дитини це впливає?
22. В яких випадках оцінювання вчинків людини може стимулювати її волю?
23. Які прийоми роботи над собою можуть сприяти формуванню вольових якостей?
24. Воля як реальне й самостійне психічне явище.
25. Воля як вольова регуляція, як довільне керування.
26. Воля як самоврядування.
27. Здійснення самоконтролю, автоуправління, авторегуляції, автооптимізації, самодетермінації, самоініціації й самогальмування.
28. Самообілізація й самостимуляція.
29. Теоретичні підходи до проблеми волі: загальна характеристика.
30. Проблема вольової дії. Ознаки вольової дії.
31. Стадії (етапи) вольової дії.

32. Вольові стани.
 33. Безвільна поведінка.
 34. Співвідношення вольової й емоційної регуляції.
 35. Вольове зусилля як один з механізмів вольової регуляції.
 36. Поняття вольової якості особистості.
 37. Загальні характеристики вольових якостей.
- Рекомендована література:** [5; 6; 9; 10; 11; 12; 23; 24; 26; 27; 28; 38; 41; 47; 48; 49; 52; 53; 54; 77; 88; 89; 90; 91].

Тема 6. Темперамент

1. Визначення темпераменту.
2. Основні компоненти темпераменту.
3. З історії вчень про типи темпераментів.
4. Типи темпераментів: психологічна характеристика.
5. Темперамент і діяльність.
6. Темперамент і характер.
7. Вчення Павлова про темперамент.
8. Вплив темпераменту на процес розвитку, виховання і формування особистості.
9. У чому можуть проявлятися властивості темпераменту?
10. Охарактеризуйте відмінності між поняттями "властивість нервової системи", "тип нервової системи", "темперамент". Аргументуйте свою відповідь.
11. Розкрийте залежність між властивостями нервової системи і властивостями темпераменту.
12. Установіть відмінності у поведінці представників сильного і слабого типів нервової системи.
13. Чи можна за бажанням змінити тип темпераменту?
14. Чим зумовлена схильність меланхоліків до виконання монотонних робіт тонкого мистецького плану?
15. Поясніть, як проявляються компенсаторні особливості психіки людини в індивідуальному стилі діяльності.
16. Уявіть, що Ви керівник фірми і набираєте працівників. Осіб якого типу темпераменту Ви б хотіли бачити на посадах секретаря, референта, водія транспорту, агента з реклами, біржового агента, агента зі зв'язків з громадськістю, бухгалтера, охоронця? Поясніть чому.
17. Темперамент і проблема терпимості.

18. Якими властивостями психічної діяльності характеризується темперамент?
19. Яке поєднання властивостей вищої нервової діяльності І. П. Павлов зробив засадовим при поділі темпераменту на типи?
20. У чому виявляються особливості поведінки екстраверта?
21. У чому виявляються особливості поведінки інтроверта?
22. Як може позначатися темперамент на формуванні рис особистості?
23. У чому полягає виховання темпераменту?
24. Яку роль у діяльності фахівця в системі суб'єктних відносин відіграє знання темпераменту людини?
25. У чому може виявлятися врахування вчителем, лікарем особливостей темпераменту учня або пацієнта?
26. Чи можна стверджувати, що властивості темпераменту є природженими?
27. Чи завжди динаміка поведінки людини адекватно характеризує її темперамент?
28. Чи є екстравертність або інтровертність особистості закономірним проявом певного типу темпераменту?
29. Чи може темперамент людини зазнавати істотних змін упродовж життя?
30. Чи можна стверджувати, що темперамент безпосередньо впливає на формування рис характеру людини?
31. Чи можна дійти висновку про темперамент особистості за яскравими, але епізодичними проявами її поведінки? В яких життєвих ситуаціях темперамент виявляється найбільш повно?
32. Залежно від станів людини в неї можуть змінюватися темп мовлення, емоційна збудливість. Чи завжди ці особливості належать до темпераменту? Визначте ті особливості, які належать до темпераменту, і ті, що зумовлені мотиваційним чинником. За якими ознаками це можна встановити?
33. Чи завжди індивідуально-психологічні властивості людини, що виявляються в ранньому дитинстві, зберігаються в подальшому її житті? Чим це можна пояснити?
34. Які поєднання типів темпераменту найчастіше зустрічаються? Чим це можна пояснити психологічно?

Рекомендована література: [5; 6; 9; 10; 11; 12; 23; 25; 29; 41; 43; 44; 65; 77; 78; 79; 81; 82; 84; 89; 95; 96; 99; 102].

Тема 7. Характер та здібності

Тема 7.1. Характер

1. Які риси особистості поєднуються в характері?
2. В яких стосунках між людьми найповніше виявляється характер особистості?
3. Які компоненти можна виокремити в структурі характеру?
4. Які риси характеру особистості є типовими, а які – нетиповими?
5. У чому виявляється акцентуація характеру особистості?
6. Як поєднуються в характері природні та соціальні чинники?
7. Яким є механізм формування властивостей характеру?
8. Як пов'язані між собою характер і темперамент?
9. Чи згодні Ви з думкою, що фізіологічним підґрунтям для виховання характеру є динамічні стереотипи?
10. Чи може виникати невідповідність між змістом і формою характеру?
11. Чи можна стверджувати, що акцентуація певних рис характеру особистості зумовлюється тільки обставинами її життя?
12. Чи всі постійні риси поведінки особистості входять до структури її характеру?
13. Чи всі властивості характеру можуть свідчити про його сформованість?
14. Чи може характер впливати на особливості прояву темпераменту?
15. Чи можна вважати, що соціальний чинник справляє вирішальний вплив на формування характеру?
16. Чи можна погодитися з твердженням, що деякі риси характеру можуть передаватися спадково?
17. У чому може виявлятися вплив характеру на темперамент? В якому напрямі та за яких умов цей вплив може мати місце?
18. Які риси поведінки людини свідчать про силу її характеру? Якими є психологічні умови формування сильного характеру?
19. Чим пояснити, що найбільш повно характер людини виявляється у складних, критичних ситуаціях?
20. Чи має рацію з погляду психології твердження: "характер гартується в боротьбі"? Аргументуйте свою думку.

Рекомендована література: [9; 10; 11; 12; 23; 25; 29; 31; 33; 40; 41; 42; 45; 46; 77; 100; 103; 104; 107; 108].

Тема 7.2. Здібності

1. У чому виявляються здібності особистості?
2. Якими є головні компоненти здібностей?
3. Визначте компоненти педагогічної діяльності та педагогічних здібностей.
4. Як пов'язані між собою здібності та задатки?
5. Які психічні властивості людини сприяють розвиткові здібностей?
6. У чому виявляються якісні відмінності у здібностях людей?
7. Що є показником добрих здібностей?
8. Що зумовлює розвиток здібностей особистості?
9. Що є вирішальною умовою розвитку здібностей?
10. Які особливості вияву таланту, геніальності, обдарованості?
11. У чому виявляється вищий ступінь талановитості?
12. Чи згодні Ви з твердженням, що швидкість виконання діяльності є показником добрих здібностей?
13. Чи згодні Ви з твердженням, що показником добрих здібностей є темп опанування новою діяльністю?
14. Чи можна стверджувати, що добрі задатки завжди визначають високий рівень розвитку здібностей?
15. Чи вважаєте Ви задатки обов'язковою передумовою розвитку здібностей?
16. Чи можна стверджувати, що відмінності здібностей людей мають переважно кількісний характер?
17. Чи поділяєте Ви думку, що вирішальною умовою розвитку здібностей є діяльність?
18. Чи є здібності спадковими?
19. Чи вважаєте Ви, що є певні властивості людини, без яких неможливий високий розвиток спеціальних здібностей?
20. Доведіть, що здібності як властивість особистості є продуктом суспільного розвитку.
21. Чому не можна розглядати високий рівень розвитку знань, умінь і навичок особистості як найважливіший показник її здібностей?
22. Які психічні якості особистості є обов'язковою умовою успішного розвитку здібностей? Розкрийте та обґрунтуйте їх.
23. Чи можна фактичний успіх у певній діяльності розглядати як прояв здібностей до неї? Чому?

24. Доведіть неправомірність твердження про вроджену природу здібностей.

25. Чим можна пояснити помилки при оцінці здібностей до певної діяльності на ранніх етапах розвитку особистості, як, наприклад, у Ейнштейна та Клеро – до математики, у Сурикова – до живопису?

26. Життя має багато прецедентів, коли люди, що мали добрі задатки до розвитку певних здібностей, не реалізували їх. Які причини найчастіше перешкоджають їх розвитку?

27. Що дає можливість людині нижчого рівня здібностей до певної діяльності виконувати її краще, ніж людині більш здібній? Які психічні якості особистості роблять це можливим?

28. Чи можливий високий рівень розвитку спеціальних здібностей в інтелектуальній сфері на фоні низького рівня розвитку загальних здібностей? Який зв'язок існує між спеціальними та загальними здібностями?

Рекомендована література: [31; 33; 40; 41; 42; 45; 46; 47; 49; 50; 51; 58; 77; 100; 103; 104; 107; 108].

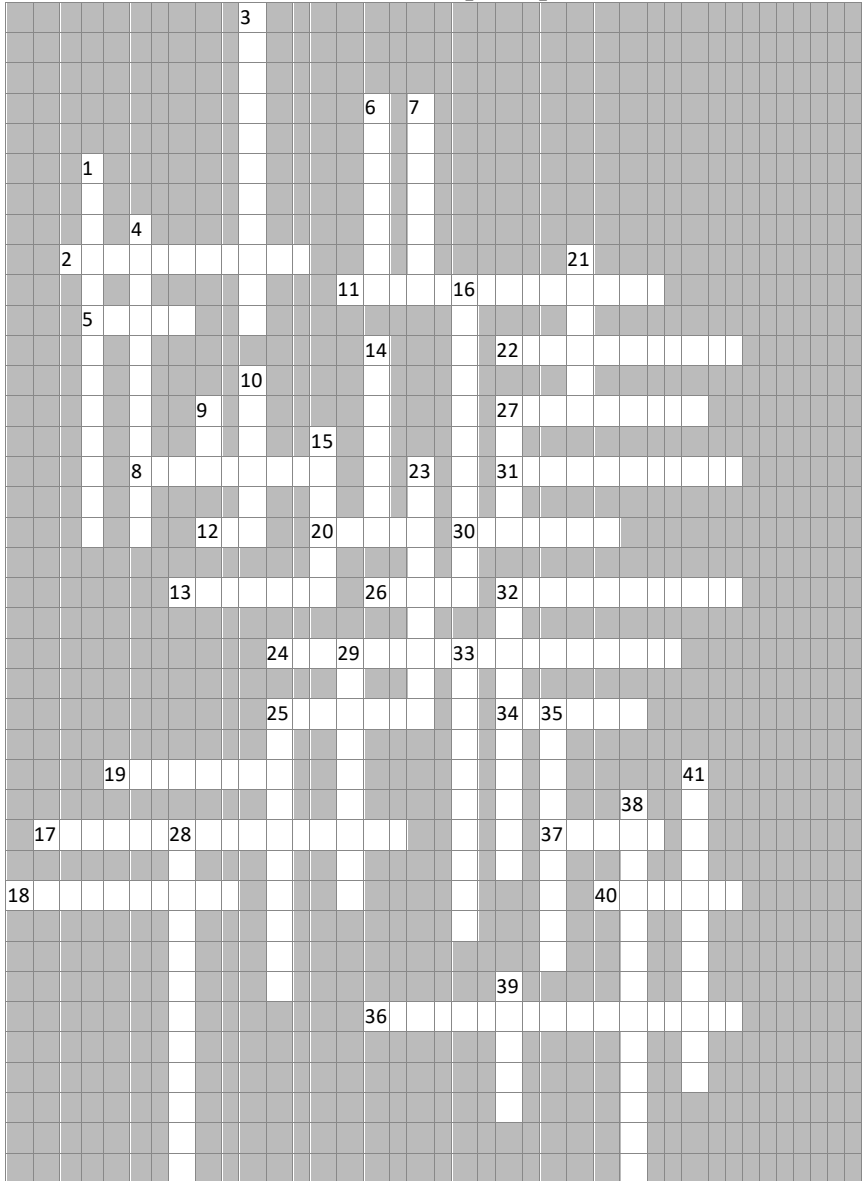
Тема 8. Психологія девіантної поведінки

1. Класифікація видів девіантної поведінки.
2. Детермінанти девіантної поведінки особистості.
3. Вікові та гендерні аспекти девіантної поведінки особистості.
4. Психологічна характеристика основних видів девіантної поведінки особистості.
5. Адиктивна поведінка особистості.
6. Алкогольна адикція.
7. Суїцидальна поведінка.
8. Агресивна поведінка.
9. Девіантна поведінка у соматично хворих.
10. Психологічна допомога особистості з девіантною поведінкою.
11. Психологічна діагностика особистості з девіаціями поведінки.
12. Профілактика девіантної поведінки особистості.
13. Психологічна корекція девіантної поведінки.

Рекомендована література: [83; 85; 90; 91; 92; 93; 94; 98; 105; 106].

V. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Психологічний кросворд № 1

По горизонталі:

2. Позитивний вплив раніше набутих навичок на процес формування нових.
5. Соціальний психолог, філософ, психоаналітик, представник "Франкфуртської школи", один із засновників неофрейдизму та фрейд-марксизму.
8. Тип нервової системи, яка включає в себе не тільки нервову "сітку", а й вузли нервових клітин, які на ній знаходяться і з нею переплетені.
11. Сукупність нетрадиційних поглядів на незвичайні явища та таємниці психіки.
12. Вид діяльності, спрямований на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, зафіксованого в соціально-закріплених способах здійснення предметних дій – у предметах науки і культури, кінцевим результатом якого є емоційне освоєння досвіду людини.
13. Фізіолог, психолог і мислитель-матеріаліст, який започаткував фізіологічну школу.
17. Поєднання психологічних особливостей людини, що утворюють її своєрідність та відмінність від інших.
18. Реально існуюча або уявна група, погляди, норми та цінності якої є взірцем для особистості.
19. Вид практичної чи теоретичної діяльності, який за своєю сутністю є пізнавальним процесом засвоєння людиною соціального досвіду.
20. Особистість, яка користується визнанням та авторитетом і за якою група визнає право приймати рішення у значущих для неї ситуаціях.
22. Наука про поведінку.
24. Напрямок у західній психології, якому характерний "закон відношення" фігура/фон.
25. Елементарна форма нервової системи, яка властива медузам, морським зіркам.
26. Цілеспрямована діяльність людей зі створення матеріальних та духовних благ.
27. Історичний розвиток організму.

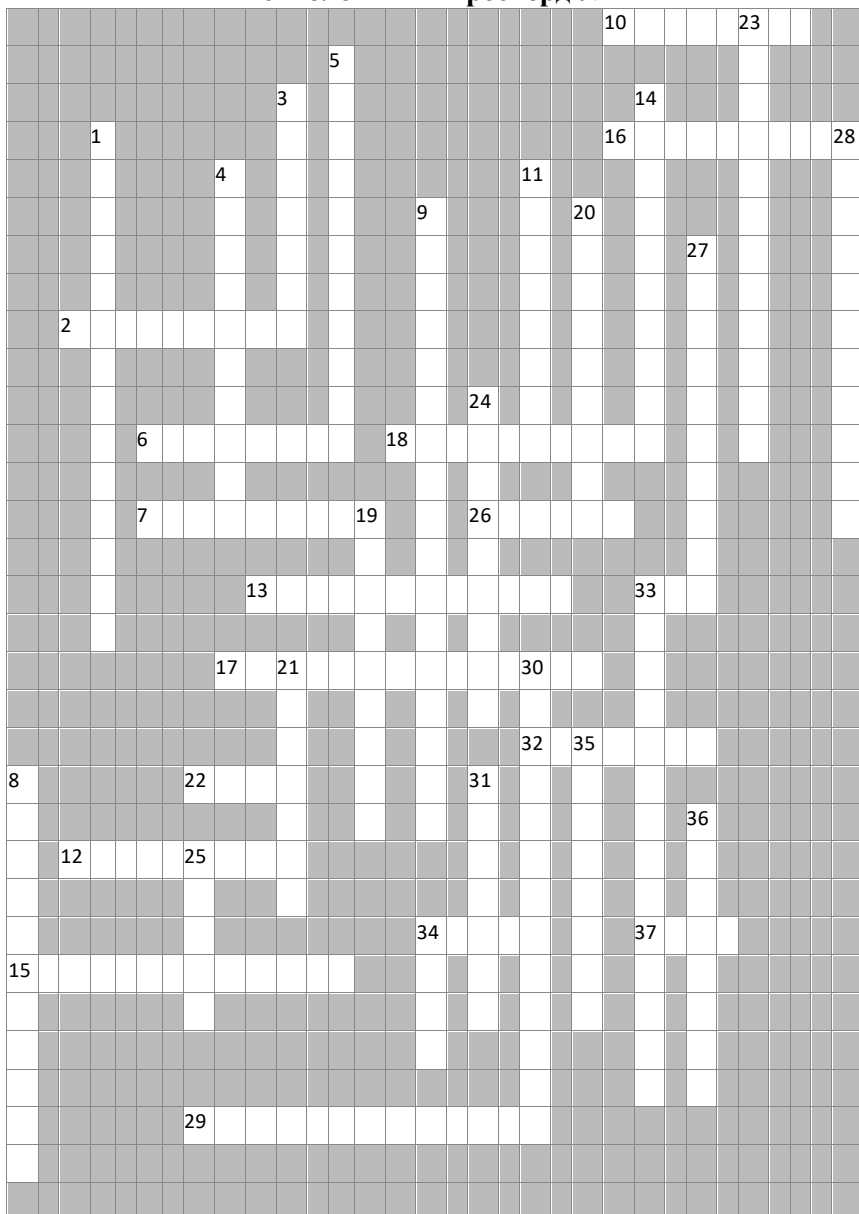
30. Один із засновників гуманістичної психології.
31. Метод психологічного дослідження із можливістю активного втручання.
32. Соціально зумовлена система психічних якостей індивіда, що виявляється і формується в процесі свідомої діяльності і спілкування.
34. Група, об'єднання людей за якоюсь ознакою – віком, статтю, національністю.
36. Один із видів спостереження.
37. Будь яке об'єднання людей, незалежно від того, якого характеру зв'язки виявляються між її членами. Бувають великими, малими, офіційними, неофіційними.
40. Властивість високоорганізованої матерії мозку відображати об'єктивну дійсність та регулювати поведінку і діяльність індивіда.

По вертикалі:

1. Раніше вироблені навички справляють негативний, гальмівний вплив на формування нових навичок.
3. Взаємодія двох чи більше людей, яка полягає в обміні між ними інформації.
4. Сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в науці; вчення про методи пізнання та перетворення дійсності.
6. Такий вид групи, об'єднання людей в якій відбувається на ґрунті ділових чи особистісних стосунків (коло знайомих, сім'я, клас).
7. Стан живої істоти, в якому виявляється її залежність від конкретних умов існування.
9. Швейцарський психолог, який вперше запропонував ряд філософських концепцій, таких як: архетип, колективне несвідоме, синхронічність.
10. Цілеспрямована розмова з досліджуванним з метою з'ясування, уявлення або розуміння ним явищ дійсності.
14. Людина як природня істота, представник біологічного виду *Homo sapiens*.
15. Фізіолог, творець науки про вищу нервову діяльність.
16. Розроблена психологічна теорія суспільства і одночасно соціально психологічний метод, який використовується для оцінки міжособистісних емоційних зв'язків у групі.

21. Засновник психодрами, соціометрії та групової психотерапії.
23. Такий вид групи, який створюється на підставі штатного регламенту, інструкцій та інших документів.
25. Свідома активність, що виявляється в системі дій, спрямованих на досягнення поставленої мети.
27. Основоположник психоаналізу.
28. Базовий принцип наукового пізнання психічних явищ, що об'єднує на рівні психологічної конкретизації загальнонаукові принципи об'єктивності і детермінації (причинності в широкому розумінні).
29. Тип нервової системи характерний для хордових.
32. Метод збору первинної інформації, заснований на взаємодії людей.
33. Наука про людину.
35. Індивідуальний розвиток організму.
38. Один із основних емпіричних методів психологічного дослідження, який полягає в умисному, систематичному, цілеспрямованому сприйнятті психологічних явищ з метою вивчення їх специфічних проявів у конкретних умовах.
39. Головний відділ центральної нервової системи.
41. Метод дослідження, під час якого респондентів вивчають протягом тривалого часу.

Психологічний кросворд № 2

По горизонталі:

2. Темперамент, якому притаманна досить висока нервово-психічна активність, багатство міміки та рухів, емоційність, вразливість, лабільність.
6. Друга сигнальна система, у складній вольовій діяльності відіграє провідну роль. Є основою свідомого керування людиною своєю діяльністю.
7. Почуття переживання людиною свого ставлення до діяльності.
10. Це психічний процес опосередкованого й узагальненого відображення людиною предметів та явищ об'єктивної дійсності в їх істотних зв'язках і відношеннях.
12. Вид темпераменту, який характеризується порівняно низьким рівнем активності поведінки, ускладненням переключення, уповільненістю і спокійністю дій, міміки і мовлення, рівністю, постійністю та глибиною почуттів і настроїв.
13. Особливість реагування особистості на різноманітні подразники, що впливає на темп, силу та форму відповіді, а найяскравіше – на емоційну вразливість, і відбивається на ставленні особистості до навколишньої дійсності та до самої себе.
15. Вид уяви, процес створення людиною образів нових речей на підставі їх усного опису або графічного зображення.
16. Вид уяви, коли створення нових образів не спрямовується спеціальною метою уявити певні предмети або події.
17. Властивість темпераменту, міра здатності чинити опір негативним або несприятливим обставинам.
18. Сильне, стійке, довготривале почуття, яке захоплює людину, керує нею і виявляються в орієнтації всіх прагнень особистості в одному напрямі, в зосередженні їх на одній меті.
22. Процес створення людиною на основі досвіду образів предметів, яких вона ніколи не сприймала.
26. Загальна активна форма переживання організмом своєї життєдіяльності, реакція психіки на задоволення чи незадоволення потреби.
29. Результат високої принциповості людини, її ідейності та моральної витримки.
32. Загальний емоційний стан, який надає своєрідного забарвлення на певний час діяльності людини, характеризує її життєвий тонус.

Розрізняють позитивний емоційний стан, який виявляється у бадьорості і високому тонусі, й негативний, який пригнічує, демобілізує, спричинює пасивність.

33. Структурна одиниця поведінки, діяльності людини, яка забезпечує її взаємодію з предметним світом.

34. Рушійна сила, яка спонукає людину до діяльності, до боротьби за досягнення мети.

37. Психічний процес свідомої і цілеспрямованої регуляції людиною своєї діяльності та поведінки з метою досягнення бажаної мети.

По вертикалі:

1. Здатність самостійно ставити перед собою завдання і без нагадувань і спонукань інших здійснювати їх. Одна з якостей волі.

3. Вид темпераменту, для якого характерний високий рівень нервово-психічної активності та енергії дій, різкість і стрімкість рухів, сильна імпульсивність та яскравість емоційних переживань.

4. Вид темпераменту, якому властивий низький рівень нервово-психічної активності, стриманість і приглушеність моторики та мовлення, значна емоційна реактивність, глибина і постійність почуттів, але слабкий їхній зовнішній прояв.

5. Знання, ідеї, погляди, що є мотивами поведінки людини, стають рисами її характеру й визначають ставлення до дійсності, вчинки, поведінку.

8. Індивідуальна особливість людини, що виявляється в її збудливості, емоційній вразливості, врівноваженості та швидкості перебігу психічної діяльності.

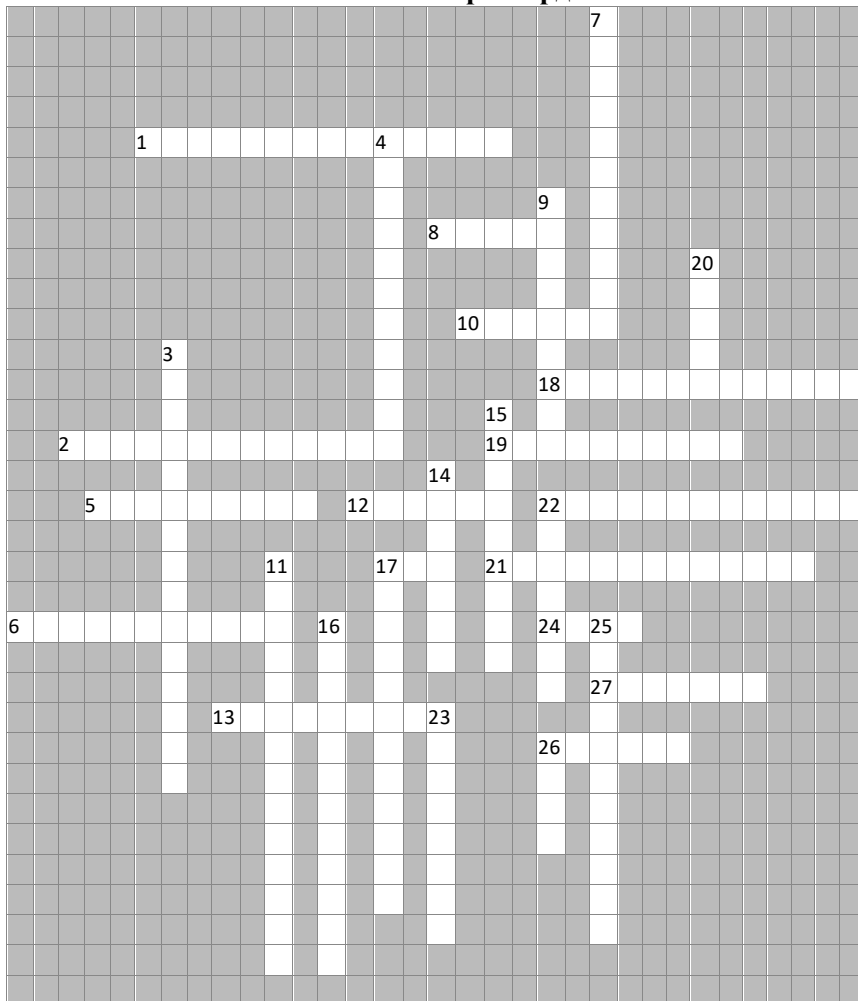
9. Одна з найважливіших вольових якостей особистості. Вона визначається принциповістю та переконанням людини.

11. Сукупність постійних індивідуально-психологічних властивостей людини, які виявляються в її діяльності та суспільній поведінці, ставленні до колективу, інших людей, праці, навколишньої дійсності та до самої себе.

14. Особливість, протилежна пластичності, це складність або нездатність перебудовуватися при виконанні завдань, якщо цього вимагають обставини.

19. Вид почуттів, який проявляється у відчутті краси явищ природи, праці, гармонії барв, звуків, рухів і форм.
20. Це індивідуально-психологічні особливості особистості, що забезпечують успіх у діяльності, швидкість і легкість оволодіння нею. Вони не можуть бути зведені до знань, умінь і навичок, що є у людини, але забезпечують їх швидке придбання, фіксацію й ефективне практичне застосування.
21. Анатомо-фізіологічне підґрунтя здібностей.
23. Якість людини, протилежна самостійності, виявляється в тому, що людина легко підпадає під вплив інших людей.
24. Вид почуттів, що пригнічують людину, послаблюють її активність, демобілізують.
25. Сильне короткочасне збудження, яке виникає раптово, оволодіває людиною такою мірою, що вона втрачає здатність контролювати свої дії та вчинки.
27. Особливий період, стан, коли людина сприймає певну спроектовану мозком реальність, що може включати в себе всі типи відчуттів.
28. Це прийом створення образів шляхом поєднання якостей, властивостей, частин різних об'єктів в єдине ціле.
30. Міра чутливості до явищ дійсності, що мають стосунок до особистості. Властивість темпераменту.
31. Специфічно людські, узагальнені переживання ставлення до потреб, задоволення або незадоволення яких зумовлює позитивні або негативні емоції – радість, сум, гнів, сором тощо.
33. Яким процесом являється воля?
34. Процес створення людиною образів бажаного майбутнього. Особлива форма уяви.
35. Вид почуттів, що посилюють активність, спонукають до діяльності.
36. Прийом створення нових образів.

Психологічний кросворд № 3

По горизонталі:

1. Це здатність людини усвідомити саму себе, своє "Я", свої потреби, інтереси, цінності, своє буття і його сенс, власну поведінку й переживання тощо.

2. Метод наукового дослідження, що полягає в активному (систематичному, цілеспрямованому, планомірному) та навмисному сприйнятті об'єкта, в ході якого здобувається знання про зовнішні сторони, властивості й відносини досліджуваного об'єкта.
5. Експеримент, що базується на управлінні поведінкою досліджуваних у звичних для них умовах.
6. Один із основних методів наукового дослідження, в якому вивчення явищ відбувається в доцільно вибраних або штучно створених умовах, що забезпечують появу тих процесів, спостереження яких необхідне для встановлення закономірних зв'язків між явищами. Важливими його характеристиками є надійність та валідність.
8. Шлях наукового пізнання, засіб, за допомогою якого пізнається предмет науки.
10. Це заснована на знаннях і навичках готовність людини успішно виконувати певну діяльність. Являють собою свідомо контрольовані частини діяльності, щонайменше в головних проміжних пунктах і кінцевій меті.
12. Багаторазове повторення й закріплення дії у вигляді навички.
13. Сукупність переконань, оцінок, поглядів та принципів, які визначають найзагальніше бачення та розуміння світу і місце особистості у ньому, а також її життєві позиції, програми поведінки та діяльності. Зумовлений особливостями суспільного буття та соціальними умовами.
17. Основна форма прояву активності дитини на перших етапах її розвитку; змістовна творча діяльність, у якій дитина ставить свідомі цілі, прагне до їх здійснення.
18. Є одним з рівнів регуляції активності живих систем, який виражає специфіку психічних ресурсів відображення та моделювання дійсності, що її реалізують в тому числі і рефлексії суб'єкта. Здійснюється в єдності її енергетичних, динамічних та змістовно-сенсових аспектів.
19. Вища інтегративна форма психіки, яка складається під впливом суспільно-історичних умов у трудовій діяльності людини та її спілкування за допомогою мови з іншими людьми.
21. Якісно своєрідне поєднання здібностей, що забезпечує успішність виконання діяльності.

22. Негативний вплив раніше виробленої навички на процес оволодіння новою.

24. Це психічна діяльність людини, яка виявляється в усвідомлених діях, спрямованих на досягнення поставленої мети, здійснення якої пов'язане з подоланням перешкод.

26. Високий рівень розвитку здібностей, насамперед спеціальних, що виявляється у творчих досягненнях. Про його наявність можна судити за результатами діяльності людини: вони повинні відрізнятися принциповою новизною, оригінальністю підходу до їх досягнення.

27. Прагнення, потяг до здійснення чого-небудь, хотіння. Помірний ступінь прояву волі, між звичайним хотінням, та виваженим рішенням чи вибором. Висловлювана ким-небудь думка про бажаність здійснення чого-небудь, побажання. Любовний потяг, пристрасть.

По вертикалі:

3. Процес породження зовнішніх дій, висловлювань на основі перетворення низки внутрішніх структур, що склалися на основі інтеріоризації зовнішньої соціальної діяльності людини.

4. Сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в науці; вчення про методи пізнання та перетворення дійсності.

7. Позитивний вплив раніше засвоєної навички на оволодіння новою.

9. Індивідуально-психологічні особливості людини, що відповідають вимогам певної діяльності та є умовою успішного її виконання.

11. Формування внутрішніх структур людської психіки завдяки засвоєнню структур зовнішньої соціальної діяльності.

14. Вроджені анатомо-фізіологічні особливості мозку, нервової системи, що є природними передумовами здібностей і впливають на процес їх формування та розвитку.

15. Неусвідомлюваний особистістю стан психологічної готовності до певної діяльності, за допомогою якої може бути задоволена та чи інша потреба.

16. Експеримент, що передбачає проведення дослідження у штучних умовах, з використанням вимірювальної апаратури, приладів та іншого експериментального матеріалу.
17. Вищий рівень розвитку здібностей як загальних (інтелектуальних), так і спеціальних.
20. Психічний стан, що виражає недиференційовану, неусвідомлену або недостатньо усвідомлену потребу суб'єкта.
22. Людина як одинична природна істота, представник виду *Homo sapiens*, продукт філогенетичного й онтогенетичного розвитку.
23. Рівень прагнення досягти цілей того ступеня складності, на який людина вважає себе здатною.
25. Швидкість виникнення та протікання процесів збудження і гальмування.
26. Спеціально розроблені завдання, використання яких, у результаті кількісної і якісної оцінки, дає результати, що можуть бути показниками розвитку певних психічних явищ.

VI. ЗАСОБИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

6.1. КОМПЛЕКСНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАТЬ З ДИСЦИПЛІНИ

I варіант

I. Творчо-проектне завдання

Складіть професійний портрет фахівця-психолога з урахуванням особливостей: комунікативної поведінки; мовленнєвої поведінки; емоційної сфери; етики людини. Якщо є потреба, цей перелік доповніть.

II. Проблемно-теоретичне завдання

У чому виявляється сприйняття часу?

III. Практичні завдання

1. Що входить до змісту діяльності психолога в сфері медицини?

2. Укажіть, які методики використовуються для діагностики ціннісних орієнтацій особистості?

3. Ефект, отриманий в експериментальному дослідженні Б. Зейгарник, полягає в тому, що люди проявляють сильнішу тенденцію:

а) до спонтанного відтворення тих дій, які їм вдалось завершити;

б) до спонтанного відтворення тих дій, які їм не вдалось завершити;

в) відтворення всього, що вони роблять;

г) до спонтанного відтворення тих дій, унаслідок яких мав місце очікуваний результат.

4. Референтна група – це така група,

а) з інтересами якої ідентифікує себе дана особа;

б) інтереси якої є чужими для даної особи;

в) під тиском якої дана особа проявляє конформність переконань;

г) в якій людина має високий статус.

5. Які з чинників найчастіше є причиною стресу:

- а) страх і гнів; б) помірковані емоції чи почуття;
в) інтенсивні емоції; г) неприємні переживання.

IV. Творчі справи

Завдання 1.

Спостережливість – це якість особистості, необхідна для успішної діяльності взагалі, а особливо для лікарської та педагогічної. Подумайте, які умови сприяють розвиткові спостережливості у лікаря; до яких помилок у діагностиці захворювання може призвести недостатня спостережливість лікаря.

Завдання 2.

У чому виявляється принципова відмінність мислення людини та "мислення машини"? Наведіть аргументи, які б переконливо доводили таку відмінність.

II варіант

I. Творчо-проектне завдання

Запропонуйте професійний портрет сучасного психолога. Яким має бути емоційний стан професійного психолога? Чи повинен психолог бути емпатійною особистістю? Обґрунтуйте вимоги щодо когнітивної сфери фахівця-психолога. Які вимоги висуваються до вольової сфери психолога?

II. Проблемно-теоретичне завдання

У чому виявляється сприйняття руху?

III. Практичні завдання

1. Що входить до змісту діяльності психолога в галузі спорту?

2. Укажіть, які методики використовуються для діагностики мотиваційної сфери особистості?

3. Що є рушійною силою особистості за теорією А. Маслоу?

- а) несвідомі потреби; б) усвідомлені потреби;
в) сексуальне тяжіння; г) все вище перераховане.

4. Які види сильних емоцій можуть викликати стрес (відповідь обґрунтуйте):

- а) тільки гнів; б) гнів і страх;
в) страх і радість; г) гнів, страх і радість.

5. Медіація – нова технологія вирішення конфліктів, за якої:

а) кваліфікований спеціаліст включає людей до конфліктного процесу;

б) кваліфікований спеціаліст майстерно уникає конфлікту;

в) кваліфікований спеціаліст допомагає учасникам конфлікту його врегулювати.

IV. Творчі вправи

Завдання 1.

Чим можна пояснити, що одна й та сама лекція різними слухачами може оцінюватися по-різному: як "інформативна", "популярна", "цікава", "корисна", "нудна", "нецікава".

Завдання 2.

Чи погоджуєтеся Ви з думкою, що мрія – це створення образів уяви, у здійсненні яких людина впевнена?

III варіант

I. Творчо-проектне завдання

Запропонуйте професійний портрет психолога. Які особистісні характеристики повинен мати психолог? Які суто професійні якості повинні бути характерні психологу?

II. Проблемно-теоретичне завдання

У чому виявляється сприйняття простору?

III. Практичні завдання

1. Що входить до змісту діяльності психолога в закладах освіти?

2. Укажіть, які методики використовуються для діагностики емоційної сфери особистості?

3. Мотиви людської діяльності можуть бути різноманітними: _____

4. Успіх у діяльності залежить від рівня психологічної напруги. Виберіть науково обґрунтоване твердження:

а) діяльність є найбільш продуктивною під час помірного рівня емоційного збудження;

б) діяльність є найбільш продуктивною за умови низького рівня емоційного збудження;

в) діяльність є найбільш продуктивною за умови високого рівня емоційного збудження.

5. Цей стиль можна використовувати тоді, коли йдеться про проблему, неважливу для Вас, коли Ви не хочете витратити сили на її вирішення або коли відчуваєте, що перебуваєте у безнадійному становищі:

а) конкуренція;

б) пристосування;

в) уникання.

IV. Творчі вправи

Завдання 1.

Чи згодні Ви з твердженням, що без уяви неможлива будь-яка практична діяльність людини?

Завдання 2.

Поясніть, чому деякі люди, неосвічені у медицині, прочитавши опис того чи іншого захворювання, схильні уявляти, що й вони захворіли саме на цю хворобу, що й у них виявляються її симптоми.

IV варіант

I. Творчо-проектне завдання

Про що може свідчити експеримент, проведений С. Левіном зі щуренятами? Двом групам щуренят було забезпечено однакові умови. Єдина відмінність полягала в тому, що одних щодня погладжували (пестили), а других – ні. Виявилось, що перші виростили більшими, міцнішими, активнішими, ніж ті, які були позбавлені емоційного комфорту.

II. Проблемно-теоретичне завдання

Чи згодні Ви з твердженням, що продуктом мислення можуть бути лише поняття?

III. Практичні завдання

1. Як пов'язана увага з емоційно-вольовою сферою особистості?

2. Укажіть, які методики використовуються для діагностики мотиваційної сфери особистості?

3. Художник Богданов-Бельський вдало зобразив вияви _____ уваги учнів у своїй картині "Усна лічба", а художник Перов яскраво передав переживання мисливців у картині "Мисливці на спочинку".

4. В яких прикладах ідеться про вміння, навички, звички:

а) недосвідчений кранівник послідовно переміщує вантаж, працюючи по черзі кожним важелем. Вантаж рухається ніби стрибками і по ламаній лінії, зупиняючись і змінюючи напрямок руху;

б) людина, що опанувала грамоту, швидко, не втрачаючи часу на визначення типу речення, безпомилково ставить розділові знаки;

в) переходячи дорогу із світлофором, людина кидає погляд на нього навіть тоді, коли рух транспорту відсутній.

5. У багатьох випадках раніше утворені навички сприяють опануванню нових навичок, полегшуючи цей процес. Так, навички ліпити та малювати допомагають дитині опанувати навичку писати. Навичка гри на одному інструменті полегшує опанування техніки гри на інших музичних інструментах. Тому, хто грає на піаніно, легше навчитися друкувати на машинці. Такий позитивний вплив раніше утворених навичок на процес формування нових навичок називається _____.

IV. Творчі справи

Завдання 1.

Хмари на небі іноді сприймаються як цілісні предмети, що нагадують тварин, птахів, скелі тощо. Яка важлива особливість сприймання у цьому виявляється?

Завдання 2.

Чим можна пояснити, що тривале розлучення близьких людей завжди супроводжується стійкими негативними переживаннями?

V варіант

I. Творчо-проектне завдання

Який зв'язок психіки та діяльності виявляється в описаній нижче ситуації?

Вивчення людей похилого віку та довгожителів показує, що активний зв'язок з навколишнім життям, посиljena праця сприяють збереженню життєвого тону особистості в процесі багатьох років. Якщо людина з тих чи інших причин припиняє професійну і громадську діяльність, звільняється від будь-яких обов'язків і виконання пов'язаних із цим функцій, то це призводить до занепаду сил, прискорює старіння і спричинює глибинні зміни в структурі особистості.

II. Проблемно-теоретичне завдання

Багато людей для кращого запам'ятовування вдаються до коротких занотувань. Чому такий прийом сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу?

III. Практичні завдання

1. Наведіть основні етапи процесу розв'язання розумового завдання.

2. Укажіть, які методики використовуються для діагностики емоційної сфери особистості?

3. Кажуть, нібито Юлій Цезар, Наполеон були здатні одночасно писати одне, читати друге, слухати третє, говорити про четврте. Здатність _____ увагу не викликає сумнівів. Мабуть, вони володіли умінням дуже швидко переключати свою увагу з одного об'єкта на другий, а також досягали високої автоматизації у використанні звичних окремих компонентів тих чи інших дій, які вони виконували. Саме це могло справляти враження одночасності їх виконання.

4. О. Ухтомський заснував учення про:

а) сенсibiлізацію;

б) довільну увагу;

в) домінанту;

г) орієнтувально-рефлекторну

діяльність організму.

5. Сформулюйте головні вимоги до проведення методу бесіди та анкетування, яких необхідно дотримуватися, щоб забезпечити об'єктивність і надійність результатів дослідження.

IV. Творчі справи

Завдання 1.

Відомо, що один і той самий проміжок часу в різних ситуаціях сприймається неоднаково. Поясніть причини суб'єктивної оцінки часу людиною.

Завдання 2.

Визначте, які прийоми створення образів уяви використані: винахідником – при конструюванні дирижабля, гідролітака; письменником – при створенні літературного персонажа; художником-карикатуристом – при створенні дружнього шаржу.

VI варіант

I. Творчо-проектне завдання

Залежно від станів людини в неї можуть змінюватися темп мовлення, емоційна збудливість. Чи завжди ці особливості належать до темпераменту? Визначіть ті особливості, які належать до темпераменту, і ті, що зумовлені мотиваційним чинником. За якими ознаками це можна встановити?

II. Проблемно-теоретичне завдання

Хизжак може впродовж тривалого часу вистежувати свою здобич. Чи можна його увагу схарактеризувати як довільну?

III. Практичні завдання

1. Чи може бути уява дитини багатшою, ніж уява дорослої людини?

2. Укажіть, які методики використовуються для діагностики психологічної атмосфери в колективі.

3. _____ – це класифікація форм поведінки та інтерпретація їх причин через співвіднесення із зразками, що відповідають соціальним стереотипам. Це сформований за конкретних соціальних умов образ людини, яким користуються, як штампом. Це прийом узагальнення типових рис, притаманних

особистостям як носіям певних соціальних та психологічно важливих характеристик, широко застосовується в класичній художній літературі. Такими є персонажі "Мертвих душ" М. В. Гоголя – Чичиков, Манілов, Коробочка, Плюшкін; Голохвастов із комедії І. Карпенка-Карого "За двома зайцями" та ін.

4. До структури діяльності людини входять:

- а) мотиви, дії, цілі, засоби;
- б) поведінка, мотиви, мета, праця;
- в) активність, поведінка, уміння, навички, цілі, засоби.

5. Чи можливий розподіл уваги між такими різновидами діяльності: переписування тексту, слухання музики, періодичні відповіді на запитання іншої особи?

IV. Творчі вправи

Завдання 1.

Поясніть такий факт: чому коли людина вперше йде незнайомою місцевістю, самостійно розшукуючи дорогу, то вдруге вона без труднощів знайде її; якщо ж вона йде із супутником, якому дорога добре відома, то вдруге їй буде важко самостійно пройти цей шлях?

Завдання 2.

У житті трапляється так, що в людини, яка прийняла рішення, виникають сумніви в його правильності, і вона не виконує його. Чим пояснити виникнення таких протиріч? Про які особливості волі особистості це свідчить?

VII варіант

I. Творчо-проектне завдання

У США широкого розголосу набув випадок, коли один 20-річний юнак подав позов у суд на своїх батьків. Хлопець звинувачував своїх батьків у тому, що вони обмежили його можливості особистісної самореалізації.

Сформулюйте припущення на користь та противагу звинувачень хлопцем батьків.

II. Проблемно-теоретичне завдання

Охарактеризуйте специфіку використання експериментальних методів при дослідженні психіки школярів.

III. Практичні завдання

1. У чому може виявлятися врахування вчителем, лікарем особливостей темпераменту учня або пацієнта?

2. Укажіть, які методики використовуються для діагностики емоційної сфери особистості.

3. Члени родини, родичі, вчителі, побутові умови проживання – це аспекти якого фактору психічного розвитку людини:

- а) біологічної основи, б) навчання,
в) соціального середовища, г) діяльності особистості.

4. Складіть пам'ятку для батьків щодо формування психологічної готовності дошкільняти до школи.

5. Опишіть структуру особистості людини.

IV. Творчі вправи

Завдання 1.

Обідньої пори тато, мама і маленька Ясочка (дівчинці 11 місяців) зібрались за столом. Дівчинка робить невдалі спроби самотужки поїсти каші. Хоча тарілка поряд, але донести ложку до ротика так важко, більшість каші залишається на обличчі, одязі дівчинки і на столі. Мама намагається відібрати ложку у Ясі, щоб погодувати дівчинку. Тато починає протестувати, мотивуючи важливістю формування самостійності доньки. Жінка ображено вказує на необхідність прибирання всієї кухні та прання одягу після такої "самостійності" дитини. Між батьками зав'язується словесна перепалка. Яся в цей час вимазує залишки каші на скатертину.

З'ясуйте доречність виховних впливів батьків на дитину. Визначте правильну форму реагування батьків на потребу дівчинки.

Завдання 2.

"Дуже спокійна моя дитина", – ділиться враженнями мама хлопчика 5-ох років. – "Інші заважають дорослим, набридають своїми примхами, а мій син може годинами гратись однією

іграшкою. Я піду в іншу кімнату надовго, вже всю роботу перероблю, а він все ще мене не кличе. Хоча коли прийду – радіє".

Проаналізуйте зміст та чинники поведінки хлопчика. Визначте правильну форму реагування матері на означені психічні прояви сина.

VIII варіант

I. Творчо-проектне завдання

Мама з 4-річним Віталіком зайшла до магазину. Увагу хлопчика привернула велика іграшкова машинка. Перші прохання дитини придбати іграшку мамі вдалося проігнорувати, пояснюючи відмову відсутністю грошей. Але наполегливі прохання хлопчика переросли в істеричний плач. Мама, пригнічена увагою сторонніх людей – відвідувачів магазину – до голосного плачу дитини, здалася. Миттєво змінивши сльози на переможну посмішку, Віталік разом з мамою подався купувати іграшку.

Сформулюйте причини та наслідки неадекватної поведінки хлопчика для становлення його особистості.

II. Проблемно-теоретичне завдання

Розробіть план використання методів опитування для діагностики мотивів навчання учнів початкової та основної школи.

III. Практичні завдання

1. Яку роль у діяльності фахівця в системі суб'єктних відносин відіграє знання темпераменту людини?

2. Укажіть, які методики використовуються для діагностики мотиваційної сфери особистості.

3. Пошуки власних неповторних своєрідних психологічних особливостей індивідом – це ознака якого механізму формування особистості:

- а) наслідування,
- б) індивідуалізації,
- в) інтеграції,
- г) адаптації.

4. Охарактеризуйте компоненти психологічної готовності дитини до школи та способи їх діагностики.

5. Чи можлива психічна активність без уваги?

IV. Творчі справи

Завдання 1.

Михайликові, якому 1 рік 3 місяці, ще важко дається вимова слів, і він часто вдається до жестів. Мати, зрозумівши, що хоче хлопчик, тут же виконує його бажання.

Як вплине така поведінка мами на розвиток мовлення хлопчика?

Завдання 2.

Мама Наталки (дівчинці 6 років) говорить: "У моєї доньки є бажання мені допомагати. За яку б справу я не взялась, вона тут як тут. Але яка від неї допомога? Я відправляю її гуляти, без неї я швидко впораюсь по господарству".

Який фактор психічного розвитку Наталки ігнорує її мама?

IX варіант

I. Творчо-проектне завдання

У розмові психолога з мамою хлопчика Кості з'ясувався характер його виховання. За свідченням мами, Костя народився міцним і "горластим". Своїм криком він дратував всю рідню. І мама, щоб хлопчик більше спав, міцніше сповивала його і затемняла кімнату. Розмов з немовлям не вела, вважаючи, що воно ще нічого не розуміє, та і часу не було – займалась веденням домашнього господарства. Кричати, на радість рідні, хлопчика відучили. Він став тихим, спокійним, годинами міг сидіти на одному місці, перебираючи іграшки. З півтора років Костя почав хворіти, став якимось нудним. Не бігав, так як мама його зразу зупиняла. До 3-охроків не говорив, а потім потроху розговорився.

Які фактори психічного розвитку фігурують у вихованні хлопчика? Спрогнозуйте перспективні наслідки означеного виховного стилю мами на особистісні якості Кості.

II. Проблемно-теоретичне завдання

Розкрийте вплив сучасних соціально-економічних умов розвитку суспільства на формування особистості дитини.

III. Практичні завдання

1. Охарактеризуйте вплив темпераменту на процес розвитку, виховання і формування особистості.

2. Укажіть, які методики використовуються для діагностики психологічної атмосфери в колективі.

3. Рушійними силами психічного розвитку індивіда є:

а) внутрішні психічні суперечності,

б) стимуляція соціуму,

в) фізичний розвиток,

г) розгортання спадкових ознак.

4. Проаналізуйте думку К.Д. Ушинського, що саме дошкільне дитинство є початком інтимної історії людської душі – історії її почуттів.

5. Своєрідний емоційний стан, характерною ознакою якого є дезорганізація свідомості та діяльності і за якого людина опиняється в стані безнадійності, втрати перспективи – це _____.

IV. Творчі вправи

Завдання 1.

Мама Наталки (дівчинці 6 місяців) весь час – і вдома, і на прогулянці говорить, наспівує до дитини. Сусідка каже: "Що ти говориш, дитина все одно ж нічого не розуміє".

Проаналізуйте доречність дій мами для психічного розвитку доньки.

Завдання 2.

Антон, досить комунікабельний та жвавий хлопчик п'яти років, обожнює гратись з ровесниками. Але, на відміну від інших дітей, його час, відведений для ігор, досить обмежений. Серйозна та строга мама вважає, що багато бавитись – це зайве. Набагато корисніше зайняти дитину вивченням англійської мови, заняттям музикою та переглядом розвиваючих фільмів. Відтак, погратися з ровесниками для хлопчика стало рідкісним святом та винагородою за старання.

Проаналізуйте психологічну доречність виховної стратегії мами.

6.2. ПИТАННЯ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ

1. Спробуйте обґрунтувати необхідність психологічних знань, умінь і навичок для успішної життєдіяльності людини.
2. Виділіть основні ознаки наукової та життєвої психології.
3. Розробіть структурно-логічну схему становлення психології як науки.
4. Розкрийте систему методів наукової психології.
5. Виділіть структурні елементи психіки.
6. Спробуйте згадати найбільш яскраві спогади із свого дитинства й визначити свої відчуття.
7. Наведіть приклади проявів в різних життєвих ситуаціях основних властивостей сприйняття.
8. Поясніть причини виникнення ілюзій у сприйнятті.
9. Опишіть прояви різних видів уваги під час сприйняття наукової інформації.
10. Виділіть сукупність методів, що забезпечують концентрацію уваги під час занять.
11. Наведіть приклади, що розкривають особливості різних видів пам'яті.
12. Розкрийте способи вдосконалення пам'яті у сучасного підростаючого покоління.
13. Спробуйте знайти причини зниження у студентів довгострокової пам'яті.
14. Наведіть приклади, що розкривають сутнісні особливості різних видів мислення.
15. Виділіть способи вдосконалення мисленнєвої діяльності студентів під час семінарських занять.
16. Назвіть мисленнєві операції, якими Ви користуєтесь під час підготовки до семінарських занять.
17. Спробуйте розкрити механізми розвитку уяви.
18. Відтворіть способи вдосконалення уяви у дітей.
19. Наведіть конкретні типи поведінки, в яких проявляються різні властивості темпераменту.
20. Сформулюйте основні ознаки людини як індивіда та особистості.
21. Дайте психологічну характеристику особистості когось із Ваших знайомих.

22. Виділіть ті особливості, які можуть сформуватися у дітей і підлітків в умовах несприятливого середовища.
23. Дайте характеристику основним негативним емоційним проявам під час гніву (афекту).
24. Опишіть основні емоційні прояви під час стресу.
25. Сформулюйте рекомендації щодо виходу людини зі стресової ситуації.
26. Наведіть фактори, що сприяють розвитку сильного характеру особистості.
27. Виділіть систему здібностей, що забезпечують успішність випускника університету в туристичній сфері діяльності.
28. Розкрийте мотиви вибору Вашої майбутньої професійної діяльності. Що необхідно для успішної самореалізації в цій сфері?
29. Розробіть рекомендації щодо вдосконалення Вашого учіння як особливого виду діяльності.
30. Наведіть приклади успішного спілкування між людьми.
31. Спробуйте визначити психологічні механізми продуктивної взаємодії людей під час обміну інформацією.

**6.3. ПИТАННЯ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПІДСУМКОВОГО
КОНТРОЛЮ**

1. Психологія серед інших наук.
2. Необхідність психологічних знань.
3. Предмет і завдання психології на сучасному етапі її розвитку. Становлення предмету психології на різних етапах її розвитку.
4. Джерела психологічних знань.
5. Наукова, життєва, народна психологія.
6. Основи парапсихології як джерела знань про психіку.
7. Формування засад наукової психології.
8. Сучасні психологічні напрями.
9. Вступ до історіографії психології.
10. Зародження психологічної думки в давньому світі.
11. Психологія Середніх віків і в епоху Відродження.
12. Розвиток психологічної думки в XVII столітті.
13. Психологія в епоху Просвітництва.
14. Розвиток психологічної думки в першій половині XIX століття.
15. Встановлення психології як самостійної науки (друга половина XIX століття).
16. Характеристика сутності та етапів психологічного дослідження.
17. Загальна характеристика методів психології.
18. Спостереження.
19. Експеримент.
20. Опитування.
21. Тестування.
22. Соціометрія.
23. Референтометрія.
24. Проективні методи.
25. Лонгітюдний метод.
26. Клінічні методи психології.
27. Кількісний та якісний аналізи дослідження.
28. Принципи побудови психологічного дослідження.
29. Методологічні принципи дослідження психіки.
30. Принцип детермінізму в психології.
31. Принцип відображення в психології.
32. Принцип єдності психіки і діяльності.
33. Принцип розвитку в загальній психології.
34. Системно-структурний принцип.

35. Проблема природи психіки у вітчизняній психології.
36. Виникнення та розвиток психіки.
37. Розвиток механізмів психічної діяльності.
38. Розвиток психіки на різних етапах еволюції тваринного світу.
39. Мозок і психіка.
40. Психіка у філогенезі та історіогенезі.
41. Онтогенез психіки.
42. Психічний розвиток на рівні організму, індивіда та особистості.
43. Свідомість та несвідоме.
44. Виникнення та історичний розвиток людської свідомості.
45. Форми прояву та функції психіки.
46. Свідомість як рівень психічного відображення.
47. Процес усвідомлення.
48. Свідомість та самосвідомість.
49. Несвідомі психічні процеси.
50. Ненормативний психічний розвиток.
51. Природа і межі ненормативності.
52. Ненормативність на різних рівнях психічного розвитку: рівні організму, індивіда та особистості.
53. Психологічна допомога у випадках ненормативного психічного розвитку.
54. Поняття про особистість.
55. Дослідження теорій розвитку.
56. Поняття "людина", "індивід", "індивідуальність" та "особистість".
57. Теорії особистості.
58. Біологічне і соціальне в структурі особистості.
59. Психологічна структура особистості.
60. Спрямованість особистості та її компоненти.
61. Вплив "Я-концепції" на можливість самореалізації особистості.
62. Активність особистості та її джерела.
63. Розвиток і виховання особистості.
64. Поняття про соціальні групи.
65. Міжособистісні стосунки у групі.
66. Психологічна сумісність і конфлікт у міжособистісних стосунках.
67. Мова і мовлення.
68. Поняття про мовлення.

69. Фізіологічні механізми мовної діяльності.
70. Функції мовлення.
71. Види мовлення.
72. Діяльність і поведінка.
73. Психологічний аналіз діяльності людини.
74. Мета і мотиви діяльності.
75. Структура діяльності.
76. Засоби діяльності, процес їх засвоєння.
77. Перенесення та інтерференція навичок.
78. Психологічна характеристика основних видів діяльності.
79. Творча діяльність.
80. Спілкування як вид людської діяльності.
81. Поняття про спілкування.
82. Теорії спілкування.
83. Функції спілкування.
84. Засоби спілкування.
85. Види спілкування.
86. Загальна характеристика пізнавальних процесів.
87. Поняття про відчуття.
88. Фізіологічне підґрунтя відчуттів.
89. Класифікація відчуттів.
90. Пороги чутливості.
91. Властивості відчуттів.
92. Поняття про сприймання.
93. Теоретичні аспекти проблеми сприймання.
94. Фізіологічна основа сприймання.
95. Види сприймання.
96. Властивості сприймання.
97. Спостереження та спостережливість.
98. Сприймання простору, часу, руху, тексту.
99. Поняття про пам'ять.
100. Фізіологічна основа пам'яті.
101. Теорії пам'яті.
102. Види пам'яті.
103. Процеси і закономірності пам'яті.
104. Властивості пам'яті.
105. Принципи ефективної роботи пам'яті.
106. Поняття про мислення.

107. Соціальна природа мислення.
108. Розумові дії та операції мислення.
109. Форми мислення.
110. Процес розуміння.
111. Процес розв'язання завдань.
112. Різновиди мислення.
113. Мислення і мовлення.
114. Основні функції мислення.
115. Індивідуальні особливості мислення.
116. Поняття про уяву.
117. Зв'язок уяви з об'єктивною дійсністю.
118. Фізіологічне підґрунтя уяви.
119. Уява і органічні процеси.
120. Процес створення образів уяви.
121. Різновиди уяви.
122. Уява і особистість.
123. Поняття про увагу.
124. Природа уваги.
125. Фізіологічне підґрунтя уваги.
126. Теорії уваги.
127. Різновиди і форми уваги.
128. Властивості уваги.
129. Емоції і почуття.
130. Засоби керування емоціями.
131. Стрес і шляхи його подолання.
132. Воля як регуляція психічної активності людини.
133. Структура вольового акту.
134. Вольові якості особистості та їхній розвиток.
135. Характер: сутність і структура.
136. Умови становлення і розвитку характеру.
137. Методи дослідження самооцінки і рівня домагань.
138. Загальна характеристика психічних станів.
139. Описати темперамент видатної особистості.

VII. КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ

Реалізація основних завдань контролю знань здобувачів вищої освіти ВНЗ "Університету економіки та права "КРОК" досягається системними підходами до оцінювання та комплексністю застосування різних видів контролю. Згідно з діючою в університеті системою комплексної діагностики знань студентів, з метою стимулювання планомірної та систематичної навчальної роботи, оцінка знань студентів здійснюється за 100-бальною системою.

Форми контролю знань студентів:

- поточний;
- семестровий підсумковий (диференційований залік, екзамен).

Оцінювання знань студентів ВНЗ "Університету економіки та права "КРОК" здійснюється за 100-бальною шкалою, яка переводиться відповідно у національну шкалу ("відмінно", "добре", "задовільно", "незадовільно").

Поточний контроль проводиться на семінарських / практичних заняттях та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях та набутих практичних навичок під час виконання завдань практичних робіт.

Проміжок за накопичувальною шкалою Університету	Оцінка чотирибальною національною шкалою
90 та вище	відмінно
70–89	добре
50–69	задовільно
1–49	незадовільно

**VIII. ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ
ЛІТЕРАТУРИ****Основна література**

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология / Г.С.Абрамова. – М.: Академический Проект, 2005. – 702 с.
2. Андреева Г.М. Социальная психология / Г.М.Андреева. – М.: Аспект Пресс, 2004. – 365 с.
3. Батуев А.С. Физиология высшей нервной деятельности и сенсорных систем: учебник вузов/ А.С.Батуев. – 3-е изд. исправ. и доп. – СПб: Питер, 2012. – 317 с.
4. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості : Навч. посібник / О.В. Бондаренко. – Х. : Фоліо, 1996. – 237 с.
5. Бродовська В.Й. Тлумачний словник психологічних термінів в українській мові / В.Й. Бродовська. – К.: ВД "Професіонал", 2005. – 224 с.
6. Бордовская Н.В. Психология и педагогика: учебник/ Н.В. Бордовский, С. И, Розум. – СПб Питер, 2013. – 620 с. – (Стандарт третьего поколения)
7. Булкин А.П. Социокультурная динамика образования / А.П.Булкин. – М.: Феникс, 2001. – 208 с.
8. Васянович Г.П. Педагогічна етика: навчальний посібник/ Г.П.Васянович. – К.: Академвидав, 2011. – 254 с. – (АЛЬМА_МАТЕР)
9. Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник. – К.: ЦНЛ, 2009. – 384 с.
10. Варій М.Й. Загальна психологія: [Електроний ресурс]: Навчальний посібник. – К.: ЦНЛ, 2011 (CD)
11. Варій М.Й. Основи психології та педагогіки: [Електроний ресурс]: Навчальний посібник. – К.: ЦНЛ, 2011 (CD)
12. Варій М.Й. Психологія: [Електроний ресурс]: Навчальний посібник. – К.: ЦНЛ, 2011 (CD)
13. Васильова О.С. Психология здоровья человека / О.С. Васильова. – М.: Академия, 2001. – 352 с.
14. Винославська О.В. Людські стосунки / О.В. Винославська. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 142 с.

15. Сергеевкова О.П. Вікова психологія: навчальний посібник / О.П. Сергеевкова [та інші]. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 384 с.
16. Воронов М. Психологические основы успеха: практическое руководство / М.Воронов. – К.: Ника – центр, 2005. – 368 с.
17. Галликер М. Психология понимания. Взаимность и диалог/ М. Галликер, Д. Ваймер; пер. с нем. С.С. Димитров. – Х.: Изд-во Гуманитарный центр, 2013. – 240 с. – (HUMANITARIAN CENTRE)
18. Гірник А. Конфлікти: структура, ескалація, залагодження / А. Гірник. – К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2004. – 172 с.
19. Гильбух Ю.З. Как учиться и работать эффективно / Ю.З. Гильбух. – К.: Фірма "ВПОЛ", 1993. – 128 с.
20. Госковец И. Прикладная психология в повседневной жизни/ И. Госковец. – Х.: Гуманитарный центр, 2012. – 124 с. (HUMANITARIAN CENTRE)
21. Грачев В.А. Теория и практика личного успеха / В.А. Грачев. – М.: СГУ, 2002. – 208 с.
22. Дружилов С.А. Психология профессионализма. Инженерно-психологический подход / С.А. Дружилов. – Х.: Изд-во Гуманитарный центр, 2011. – 296 с. – (HUMANITARIAN CENTRE)
23. Дружинин В.Н. Психология: Учебник / В.Н. Дружинин. – СПб.: Питер, 2003. – 624с.
24. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія: навчальний посібник / Т.В. Дуткевич. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 324 с.
25. Еникеев М.И. Общая и социальная психология: Энциклопедия / М.И. Еникеев. – М.: ПРИОР, 2002. – 558 с.
26. Зинченко В.П. Психологические основы педагогіки / В.П.Зинченко. – М.: Гардарики, 2002. – 431 с.
27. Ильин Е.П. Психология любви/ Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2013. – 336 с.: ил. – (Мастера психологии)
28. Ильин Е.П. Психология общения и межличностных отношений / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2013. – 576 с.: ил. – (Мастера психологии)

29. Іванова О.В. Психологія: вступ до спеціальності: навчальний посібник / О.В. Іванова, Л.М. Москалюк, С.І. Корсун. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 184 с.
30. Йеттер В. Эффективный отбор персонала. Метод структурированного интервью / В.Йеттер. – Х.: Изд-во Гуманитарный центр, 2011. – 360 с. – (Humanitarian Centre)
31. Киричук О.В. Основи психології: Підручник / О.В. Киричук. – К.: Либідь, 1995. – 632 с.
32. Книппенберг Д. Лидерство и власть. Процессы идентичности в группах и организациях / ред.: Д. Книппенберг, М.А. Хогг. – Х.: Изд-во Гуманитарный центр, 2012. – 408 с.
33. Колесніченко Л.А. Основи психології та педагогіки / Л.А. Колесніченко. – К.: КНЕУ, 2002. – 157 с.
34. Ковалькова Т. О. Використання ігор-змагань у процесі викладання психологічних дисциплін / Т. О. Ковалькова // Актуальні питання сучасної науки та практики : матер. наук.-практ. конф. молодих учених, 15 листопада 2018 р. – К. : Університет економіки та права «КРОК», 2018. – С. 512-513.
35. Кривоніс Т.Г. Теорія та практика особистісної психотерапії: монографія / Т.Г. Кривоніс. – К.: Видавничий дім "Слово", 2012. – 280 с.
36. Крайг Г. Психология развития / Г.Крайг. – СПб.: Питер, 2000. – 992 с.
37. Либина А. Повышайте собственную эффективность, мотивируя и развивая тех, с кем вы работаете / А.Либина. – М. ЭКСМО, 2004. – 160с.
38. Лэнгле А. Эмоции и экзистенция / А.Лэнгле. – 2-е изд. Стереотип. – Х.: Изд-во Гуманитарный центр, 2011. – 332 с. – (Humanitarian Centre)
39. Майерс Д. Социальная психология: учебное пособие/ Д. Майерс. – 7-изд. – СПб.: Питер, 2013. – 800 с.: ил. – (Мастера психологии)
40. Маклаков А.Г. Общая психология / А.Г. Маклаков. – СПб.: Питер, 2000. – 592 с.
41. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник / С.Д.Максименко. – К.: МАУП, 2000. – 256 с.
42. Максименко С.Д. Общая психология: Учебник / С.Д. Максименко. – М.: Рефл-бук, 2004 – 528 с.

43. Максименко С.Д. Поняття особистості у психології / С. Д. Максименко // Психологія і особистість. – 2016. – № 1. – С. 11-17. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psios_2016_1_3
44. Максименко С.Д. Психологія учіння людини: генетико-моделюючий підхід: монографія/ С.Д. Максименко. – К.: Видавничий дім "Слово", 2013. – 592 с.
45. Маригодов В.К. Педагогика и психология: аспекты активизации творчества и готовности к профессиональной деятельности / В.К Маригодов. – К.: ВД "Профессионал", 2005. – 192 с.
46. Марусенко І.М. Анатомія, фізіологія, еволюція нервової системи: навчальний посібник для студентів не біологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / І.М. Марусенко. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 184 с.
47. Марцинковская Т.Д. История психологии / Т.Д. Марцинковская. – М.: Издательский центр "Академия", 2004. – 544 с.
48. Митева І.Ю. Курс управления стрессом / І.Ю. Митева. – М.: ИКУ "Март", 2004. – 288 с.
49. Моргун В.Ф. Основи психологічної діагностики : навчальний посібник / В.Ф. Моргун, І.Г. Тітов. – 2-ге вид. – К.: Видавничий дім "Слово", 2012. – 84 с.
50. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навчальний посібник / П.А М'ясоїд. – К.: Вища школа, 2006. – 487 с.
51. Немов Р.С. Психология. Общие основы психологи / Р.С.Немов. – М.: Владос, 2002. – 688 с.
52. Пискунов А.И. История педагогики и образования / А.И. Пискунов. – М.: Творческий центр, 2001. – 506 с.
53. Поліщук В.М. Соціальна психологія: Навчальний посібник / В.М. Поліщук. – Суми: Університетська книга, 2006. – 217 с.
54. Польшаков В.І. Методичні вказівки до виконання курсового проекту / В.І. Польшаков, О.Б. Данченко. – К.: Університет економіки та права "КРОК", 2009. – 24 с.
55. Про вищу освіту : Закон України від 01 липня 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 1556-VII.

56. Про основні напрями реформування вищої освіти в Україні : Указ Президента України від 12 вересня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 832/95.
57. Радугин А.А. Психология и педагогика: Учебное пособие / Под ред. А.А.Радугина. – М.: Центр, 1997. – 256 с.
58. Ревонсуо А. Психология сознания / А.Ревонсуо; пер. с англ. Е.И. Николаевой. СПб.: Питер, 2013. – 336 с.: ил. – (Мастера психологии)
59. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2012. – 705 с.: ил. – (Мастера психологии)
60. Савчин М.В. Вікова психологія: Навчальний посібник / М.В. Савчин. – К.: Академвидав, 2005. – 360 с.
61. Савчин М.В. Загальна психологія: Навчальний посібник / М.В. Савчин. – К.: Академвидав, 2011. – 424 с.
62. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий / Г.К.Селевко. – М.: НИИ школьные технологии, 2008. – В 2-х томах. – С. 61.
63. Серьожникова Р.К. Основы психологии і педагогіки: Навчальний посібник / Р.К. Серьожникова. – К.: ЦУЛ, 2003. – 243 с.
64. Скотт Дж.Г. Конфликты: пути их преодоления / Дж.Г. Скотт. – К.: Внешторгиздат, 1991. – 180 с.
65. Солсо Р. Когнитивна психологія / Р.Солсо. – 6-е изд. – СПб.: Питер, 2012. – 589 с.: ил. – (Мастера психологии)
66. Степанов О.М. Основы психологии і педагогіки: Посібник / О.М. Степанов. – К.: Академвидав, 2003. – 504 с.
67. Степанов О.М. Педагогічна психологія: навчальний посібник / О.М.Степанов. – К.: Академвидав, 2011. – 416 с. – (Альма-матер)
68. Столяренко Л.Д. Психология: учебник / Л.Д. Столяренко. – СПб.: Питер, 2013. – 592 с.: ил. – (Учебник для вузов)
69. Терлецька Л.Г. Вікова психологія і психодіагностика: підручник / Л.Г.Терлецька. – К.: Видавничий дім "Слово", 2013. – 608 с.

70. Трофімов Ю.Л. Психологія: підручник / За ред. Ю.Л. Трофімова, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук. – К.: Либідь, 2001. – 560 с.
71. Хоружа Л.Л. Етичний розвиток педагога: навчальний посібник / Л.Л. Хоружа. – К.: Академвидав, 2012. – 208 с. – (АЛЬМА-МАТЕР)
72. Чаюн Н.С. Навчально-методичний комплекс дисципліни "Психологія та педагогіка" / Н.С. Чаюн. – Київ, 2010. – 144 с.
73. Чернова Г.Р. Психология общения: учебное пособие / Г.Р. Чернова, Т.В. Слотина. – СПб.: Питер, 2012. – 240 с. – (Учебное пособие)
74. Шаталов А.А. Психолого-педагогическая диагностика качества образовательного процесса: учебно-методическое пособие / А.А. Шаталов. – М.: НИИ школьные технологии, 2008. – 134 с.
75. Щербатых Ю.В. Психология стресса и методы коррекции: учебное пособие / Ю.В. Щербатых. – 2-е изд. – СПб.: Питер, 2012. – 256 с.: ил. – (Учебное пособие)
76. Янцур М.С. Практикум з професійної орієнтації і методики профорієнтаційної роботи: навчальний посібник / М.С. Янцур. – К.: Видавничий дім "Слово", 2012. – 216 с.
77. Maksymenko S. D. Psychology and Pedagogics: Textbook / S. D. Maksymenko. – К.: Publishing house "Slovo", 2012. – 520 p.

Додаткова література

78. Абульханова К.А. Акмеология вчера, сегодня, завтра / К.А. Абульханова А.А. Бодалёв, Н.В. Кузьмина, Л.Г. Лаптев // Практическая психология и психоанализ. – 1997. – №1. – С. 12-27.
79. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни / К.А. Абульханова-Славская. – М.: Мысль, 1991. – 299 с.
80. Азарнов Н.Н. Методология, методика и технология педагогического исследования: Учебное пособие / Н.Н. Азарнов, В.П. Давыдов, А.И. Пустовалов. – М.: ФСБ, 1997. – 220 с.
81. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания / Б.Г. Ананьев. – М., 1998. – 341 с.

82. Арнольд О.Р. Управляй своей судьбой / О.Р.Арнольд. –М.: ЭСКЛЕО-Пресс, 2000. –384 с.
83. Беличева С. А. Превентивная психология в подготовке социальных педагогов и психосоциальных работников : учебн. пособие / С. А. Беличева. – СПб. : Питер. 2012. – 336 с.
84. Бодалев А.А., Рудкевич Л.А. Как становятся великими и выдающимися / А.А. Бодалев, Л.А. Рудкевич. – М., 1997. – 102 с.
85. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки : Курс лекцій / О. І. Бондарчук. – МАУП, 2006. – 88 с.
86. Выготский Л.С. Лекции по психологии / Л.С.Выготский. – СПб., 1997. – 144 с.
87. Гамезо М.В., Домашенко И.А. Атлас по психологии / М.В. Гамезо, И.А. Домашенко. – М., 2001. – 275 с.
88. Гиппенрейтер Ю.Б. Введение в общую психологию / Ю.Б. Гиппенрейтер.– М., 2002. – 327 с.
89. Зимняя И.А. Педагогическая психология / И.А. Зимняя. – Ростов-на-Дону, 1999. – 412 с.
90. Змановская Е. В. Девиантология (Психология отклоняющегося поведения): [учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений] / Е. В. Змановская. – Изд. 3-е, испр., доп. – М. : Издательский центр "Академия", 2006. – 286 с.
91. Квітковська Н. В. Психологія девіантної поведінки учнів (умови, причини, особливості виховання, проблемні родини, профілактика та корекція) : навч.-метод. посібник / Н.В. Квітковська. – Миколаїв, 2010. – 240 с.
92. Ківенко Н. В. Девіантна поведінка: сучасна парадигма : Моногр. / Н. В. Ківенко, І. І. Лановенко, П. В. Мельник. – Ірпінь : Акад. держ. податк. служби України, 2002. – 240 с. 19.
93. Клейберг Ю. А. Психология девиантного поведения : учебн. пособие для вузов / Ю. А. Клейберг. – 2-е изд. – М. : ТЦ Сфера, 2003. – 160 с.
94. Ковальчук М. А. Девиантное поведение: профилактика, коррекция, реабилитация : [пособие] / М. А. Ковальчук, И. Ю. Тарханова. – М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2013. – 286 с. – (Библиотека психолога).

95. Крайг Г., Бокум Д. Психология развития / Г. Крайг, Д. Бокум. – 9-изд. – СПб.: Питер, 2005. – 940 с. – (Мастера психологии)
96. Ливехуз Б. Кризисы жизни – шансы жизни / Б. Ливехуз. – Калуга, 1994. – 178 с.
97. Маклаков А.Г. Общая психология / А.Г. Маклаков. СПб.: Питер, 2006. – 282с.
98. Менделевич В. Д. Психология девиантного поведения : учебн. пособие / В. Д. Менделевич. – СПб. : Речь, 2005. – 445 с.
99. Платонов К.К. Занимательная психология / К.К. Платонов. – М., 1999. – 222 с.
100. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие / Под ред. Д.Я. Райгородского. – Самара: Бахрах-М, 2001. – 672 с.
101. Реан А.А. Общая психология и психология личности / А.А.Реан. – М.: АСТ МОСКВА; СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2009. – 639 с. – (Большая университетская библиотека).
102. Реан А.А. Психология человека от рождения до смерти / А.А. Реан. СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. – 651 с. – (Большая Университетская библиотека).
103. Рогов Е.М. Общая психология / Е.М. Рогов. – М., 2003. – 444 с.
104. Сердюк Л.З. Психологія / Л.З. Сердюк, О.М. Кочубейник. – Відкритий Міжнародний університет розвитку людини "Україна": – К, 2005. – 232с.
105. Тарновська О. С. Девиантна поведінка підлітків і превентивна робота : навч.-метод. посіб. Ч. 1 / О. С. Тарновська ; Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. – Чернівці : Рута, 2003. – 82 с.
106. Федорченко Тетяна Євгенівна. Профілактика девиантної поведінки школярів в умовах соціокультурного середовища: соціально-педагогічний аспект : монографія / Тетяна Федорченко. – Черкаси : [Чабаненко Ю. А.], 2011. – 492 с.
107. Чмут Т.К. Етика ділового спілкування / Т. К. Чмут. – К.: Вікар, 2002 – 200 с.

Інформаційні ресурси

108. Асмолов А. Психология личности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.asmolovpsy.ru>
109. Маклаков А.Г. Общая психология. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://thelib.ru/>
110. Научная популярная психология [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.psychology-online.net/>
111. Немов Р. Психология. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.gumer.info/>
112. Петровский А.В. Ярошевский М.Г. Основы теоретической психологии. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.psylib.ukrweb.net/>
113. Понимание личности в психологии. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://azps.ru/>

ДОДАТКИ

Відповіді на запитання кросворда № 1

По горизонталі:

2. перенесення
5. Фромм
8. ганглієва
11. парапсихологія
12. гра
13. Сеченов
17. індивідуальність
18. референтна
19. навчання
20. лідер
22. біхевіоризм
24. гештальтпсихологія
25. дифузна
26. праця
27. філогенез
30. Роджерс
31. експеримент
32. особистість
34. умовна
36. самоспостереження
37. групи
40. психіка

По вертикалі:

1. інтерференція
3. спілкування
4. методологія
6. реальна
7. потреба
9. Юнг
10. бесіда
14. індивід
15. Павлов
16. соціометрія
21. Морено
23. формальна
25. діяльність
27. Фрейд
28. детермінізму
29. трубчаста
32. опитування
33. психологія
35. онтогенез
38. спостереження
39. мозок
41. лонгіюдний

Відповіді на запитання кросворда № 2

По горизонталі:

2. Сангвінік
6. Мовлення
7. Праксичне
10. Мислення
12. Флегматик
13. Реактивність

По вертикалі:

1. Ініціативність
3. Холерик
4. Меланхолік
5. Переконання
8. Темперамент
9. Цілеспрямованість

15. Репродуктивна	11. Характер
16. Мимовільна	14. Ригідність
17. Резистентність	19. Естетичне
18. Пристрасть	20. Здібності
22. Уява	21. Задатки
26. Емоція	23. Навіюваність
29. Самостійність	24. Астенічні
32. Настрій	25. Афект
33. Дія	27. Сновидіння
34. Мотив	28. Аглютинація
37. Воля	30. Сенситивність
	31. Почуття
	33. Детермінованим
	34. Мрія
	35. Стенічні
	36. Аналогія

Відповіді на запитання кросворда № 3

По горизонталі:

1. самосвідомість
2. спостереження
5. природний
6. експеримент
8. метод
10. уміння
12. вправа
13. світогляд
17. гра
18. саморегуляція
19. свідомість
21. обдарованість
22. інтерференція
24. воля
26. талант
27. бажання

По вертикалі:

3. екстеріоризація
4. методологія
7. перенесення
9. здібності
11. інтеріоризація
14. задатки
15. установка
16. лабораторний
17. геніальність
20. потяг
22. індивід
23. домагань
25. лабільність
26. тест

КОВАЛЬКОВА Тетяна Олександрівна

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ:

*Навчально-методичні рекомендації
дисципліни*

Друкується в авторській редакції

Підписано до друку **2021 р.** Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум.друк.арк. Обл.-вид.арк. Наклад 100 прим.

Видавництво ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК"
03113, м. Київ, вул. Табірна, 30-32

Тел./факс: (+38 044) 455-57-57 (т./ф.), (+38 044) 455-57-07

<https://www.krok.edu.ua/ua/>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру ДК № 613 від 25.09.2001 р.